Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

(«С В Е Т») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 30 март, 1978 шу. • № 38 (5860). • Мах 2 кеп.

ПАРТИЙНИ СОБРАНИ

Цхьа шу хьалха шоай боахаме хинна партийни собрани хlанз а тlехьа йицъяланза ба Веденски района Орджоникидзе цlерагlча колхоза коммунисташ. Цу хана КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленума итогех дош дувцаш хиннача цар чlоагlа дог лазаш къамаьлаш дора боахама экономика мела хиларах, хlара гектара тlара чуийна тхьамка 12 центнер мара ца хиларах, из а лакха дикал йолаш хулга lалаш ца дарах, доахана продуктивность лоха хиларах. Уж кхоачамбоацараш хилийтарах коммунисташа цlенхаштта бехк баьккхар колхоза специалистех, кулгалхоех.

Цига шоаш тlаийцача соцам тlа боахама экономика лакхъяра партийни организаце декхараш хоадамболлаш белгалдаьхар коммунисташа. Хlаьта керттердар шоаш де лаьрхlар кхоачашдара хадданза тlахьожам лоаттабеш цу гlулакха ма-хулла дукхагlа бехктоккхамеча болхлошца цхьана мугlарера парте членаш а оарцагlбоахаши хьаера партийни комитет. Хlанз цу балхах хьахинначох дувцаш ала доагlа ер шу долалуш КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленума итогех лаьца дош дувцаш хlара гектара тlара 18 центнер чуденилга, цох дикка дукхагlа дар сортови хиннилга белгалдаьккха хилар. Цох 1976 шера 215 эзар сом пайда хиннача метте соахка баьккхар 326 эзар сом хилар. Холуш эргадьннад хьайбай боахамера гlулакх а. Цу дерригие дикка айдаьд колхоза парторганизаце денали лоархlами. Хlаьта цу даькъе шоашта карагlдаьннар дlачlоагlде гlерташ болча цар коммунисташа хlанз дика кхетаду кийч а яь корта болаш партсобрани чакхъяккхар а цига де лаьрхlар кхоачашдаь даккхар а ерригача коллектива вахаре дика лераш юташ хlама долга.

Партийни собранеш коммунисташа меттел къахьегамхой коллективашта а кхетам балара лоархlаме гlулакх долга дика кхетадеш я СССР 50 шу дизара цlерагlча химзавода, Назрановски «Электроинструмент» завода, Грозненски локомотивни депо, Малгобекски бурув деттача балхий управлене, «Старогрознефть» НГДУ, швейни производственни объединене партийни комитеташ. Шоай собранешка дувцара цар хьакъестаду производственнин общественнин вахара керттера дешаш, уж кийчъяран чакхйоахача хана цига хьинаре дакъа лацаран махулла дукхагlа мугlарера коммунисташ юкъеоз, дувцаш дола дош массе оагlонгахьара корта болаш дийца а дийце хоадам бола соцамаш тlаийду.

Собрани дика вlаштlехьъяьккха чакхъяккхарах далац гlулакх. Керттердар болх тоабара даькъе цига коммунисташа тийнна предложенеш, белгалдаьха кхоачамбоацараш чу а лаьца тlаийца соцам кхоачашбара тlагlертта болх белга да, хlара керда собрани дlайолаялалехьа цу хьакъехьа деш долчох коммунисташка хоам белга lалаш а деш.

Цу дерригие бе боагlа лоархlам а беш оттадаьд из гlулакх лакхе вай йиийцача партийни организацешка. Иштта, массехк шу хьалха КПСС ЦК «Ярославски городской партийни организаце собранеш яра практика хьакъехьа» тlаийцача соцамо, КПСС ЦК XXV съезда решенеша дlадехараш ларде а лувцаш, коммунистий собранеш чакхъяхара шоай балха практика дикка тоаяьй республика дуккхача кхыча партийни организацеша.

Цхьабакъда, йолаш я вайцига цу лоархlамеча гlулакха хlанз а тlехьа лерттlа мах беш йоаца партийни организацеш. Цар хьалхе е йоагlа йоакхо яц собранешка дувцара эгара лоархlамегlа дола дешаш хьакъоастадара, уж хан-ханнахьа чакхъяхара, мугlарерча коммунисташка цига хьинаре дакъа лацийтара, критикеи самокритикеи юкъе а кхувдаш, дош хоадам болаш дувцийтаран цу хьакъехьа хаьдда дола соцамаш тlаийдаран. Хlаьта кхы а вогlа да моллагlа цхьа дош дувцаш собрани чакхъяьнначул тlехьагlа кхы цу даькъе цхьаккха хlама ца хьоадеш партийни организацеш lеш хилар, мадарра аьлча, собранеш елга формально леладеш хилар.

Собранеш хан-ханнахьа чакхйоахилга, цига беррига коммунисташ тlахулга lалашдац машинаькъа Грозный станце, «Чечингсельстрой» треста ПМК-1, № 1 йолча пассажирско-автотранспортни предприяте, Назрановски района «Маяк» совхозе, цхьайолча кхыча партийни организацеша.

Партийни собранеш кийчъяра а чакхъяхара а балха практике цу тайпара ледарлонаш ю коллективаш республика хlара районе хlана яц аьнна йолаш я. Цудухьа парте горкомаша, райкомаша, партийни комитеташа партийни собранеш яра гlулакх, коммунистий балха тlара а общественни вахарера а хьинар айдара чlоагlа лоархlаме долга теркал а деш, каст-каста дувца доагlа уж дешаш шоай бюро заседанешка, собранешка, пленумашка.

Хlанз вайцига ювца йолаяьй РСФСР Конституце проект. Цунна хетаяь еза коллективай юкъарча собранешка хlара коммунист, къахьегамхо, из шоай вахара Керттера Закон доага кхета а деш, цун чулоацам башхара а цу даькъе шийна хетар дlаалара а чlоагlа хьашт долаш хулга lалашде деза. Хlаьта цига деча къамаьлий, тlаэцача соцама маlан пятилетка кхоалагlча шера декхараши планаши кхоачашъяра, болх кхы а тоабара тlадерзадаь хила деза.

Тамбовски областной партийни организацех лаьца КПСС ЦК баьча соцамга хьежжа партийни комитеташ деккарийла я собранешка критикеи самокритикеи дегlайоалае, болх тоабара хьакъехьа коммунисташа телача предложенешка хьежа, хьагучадоаха кхоачамбоацараш дlадахара мел эшар де.

Ла йиш йолаш хlама дац балха чlоагlа lаткъаш дола гlулакх цкъа санна дуккхаза цхьайолча партийни организацешка дувцаш дале а тоалуш хайра хlама ца хилар. Шоаш лаьрхlар чакхдаккхара де доагlар цар доре из ишта дусаргдацар.

Партийни собранеш чакхъяра практика даим эргайоахаш тоае еза. дуккхача даькъе цох тийша хургда КПСС XXV съезда решенеш, иттлагlча пятилетка планаши декхараши толаме кхоачашделга.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГА ХIАРА ДЕННА!

ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯЬЙ...

1978 шера план ханал хьалха кхоачашъяра, производства эффективности балха дикали лакхъяра йола социалистически яхь шерра йоаржаяьча Грозненски шурий комбината коллектива башха-дика къахьегама толамаш а доахаш толамца кхоачашду пятилетка кхоалагlча шера тlаийца социалистически декхараш.

Валови продукци арахецара а из маьхала яккхара а хьалхарча квартала план 27 марта кхоачашъяьй комбината болхлоша. Планагlа лаьрхlачул совгlа ара а хийца маьхала йоаккхаргья 120 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Цу даькъе заданел совгlа арахецаргья 130 тонн мерзача шурий продукци, 9 тонн даьтта, 7 тонн нахча.

Комбината бригадашта, участкашта юкъе яьржача социалистически яхьe хьалхара моттиг яьккхай мастера М. Л. Хреновас кулгалдеча даьттен тlоан боаккхача участка коллективо Г. В. Ильченко керте латтача шушашка шура чуеттача бригадаси.

Комбината болхлой, инженерно-технически болхлой, гlулакхера нах дог тийша ба СССР керда Конституци тlаийца шу дузача денна сийленца шоаш накъагlоргхиларах.

Б. АМХАДОВ,
Грозненски шурий комбината директор.

ДЕКХАР ТIЕХКХОАЧАШДЕРГДА

Геттара дика толамаш даьхар аз кулгалдеча бригадо дlадахача юбилейни шера. Хlара 100 жийна тlехьара хьалкхебир 146 lаьхар. Мишта вlаштlехьдаьлар тхона из, хатта мег оаш. Ший болх дукхабезаш хилча вlаштlехьдоал из эггара хьалха.

Ийс-итт шу хьалха Алхазово оалача моттиге Цlеча Эскара цlерагlча колхозе жа леладелга вlаштlехьдаккха дагадехар сона. Цу хана шортта бул йола даьгlенаши леладе хьаденна жайн мара хьаяь цхьаккха гlишло яцар бригаде, кхыметтел кхоале. Из бахьан долаш жа йоачанах кlалхардаха йиш йолаш хилацар тхо. Жа lуй шоаш вагончикашка бахар. Из хьал долаш тlадера lа. Дукха низ, хьинар дlаделар оаха цу хьалашка жа юкъера ца дувлийташ lангардаха гlерташ. Хlаьта балха йоккха опыт йоацаш, боллаше а къахьегама тlера, халонех ца кхераш болча са новкъосташтен сонеи карагl а даьлар из гlулакх.

Сох а са новкъостех а цу хана шек хинна колхоза кулгалхой оаха жа толамца lангара даьхача тийшар тхо болх ховш а безаш а хиларах. Цул тlехьагlа леладе жа lул делар бригадана. Дуккхача шерашка жа леладеш болх баьча наха шоай опытах дувцачунга ладувгlаш, жа дебадарах дола книжкаш, журналаш дешаш тхоай низ дlакхоачар дора оаха балха говзал дикагlа караерзае гlерташ. Хьийга къа довнзар. Доаха толамаш лакха хилар бахьан долаш къаьстта тха бригадах дувца болабелар хьалха боахаме, тlаккха районе. Юрта боахама къахьегамхошта аьттув бозцаш хиннача юбилейни шера кхыметтел районе а цхьаннепа де карагl ца даьннар де вlаштlехьдаьлар са а са новкъосташта а. Бlаь жийна тlехьара 146 lаьхар хьалкхебе карагlдаларал совгlа хlара устагlа тlара планал совгlа 160 грамм дика тха даьккхар оаха.

Дукха профессеш хийцай аз жа леладе волавалалехьа. Иштта, бурув тохаш хиннав, ферме бежа lу волаш болх баьб. Сай дего къоабалбаьча наькъа тlа ваьннав со хlанз. Аз дечо дега бокха тоам бу сона.

Денгара денга дегlабоагlаш ба вай мехка халкъа боахам, дуккхагlа юкъеххувл производстве керда техника, технологи. Из деррига кхетадара йиъ класс йоаккхаш lомадаьчох кхоачамбоацилга кхета а даь сайриййнарча школе деша ваха итт класс яьккхар аз, тlаккха осеменаторий курсашка деша вахар. Из говзал караерзаяр геттара лоархlаме дар сона. Хlана аьлча осеменени яра кошарашкара 45 — 50 километр гаьнна йолча моттиге лехка дезар жа. Из никъ хьал-lо беш жерчашта хала хулар. Хlанз, аз курсаш чакхъяьхачул тlехьагlа, гаьна а ца лехкаш, кошаре ю жерчашта осеменени. Жий lаьхара бусаргбоацаш шозза чакхбоаккх из болх. Цул совгlа лазарашта дукъала еш йола ветеринарни профилактика а айса ю.

Юххьанца сога жа lул хьалуча хана дукха довш хала хьал долаш дар жа. Уж кlалхардаха атта дацар. Хlаьта а сайна ховр, могар дир. Набара сий ца беш дукха бийсаш дlаяхар. Тlеххьара сай дагалаьттар кхоачаш а дир. Жа когаш тlа оттадир.

Балха «къайленех» дувца дехар дош хул сога цхьайолча хана къона жа lуй. Хlаьта са балха цхьаккха «къайле» яц. Духхьал сай бехктоккхам кхета а беш зооветеринарни бокъонаша дlадеххача тайпара болх бу.

lоахарий, уж жерчашта тlехьара дlакъоастадалца чlоагlа бlарг лоткхаш леладе деза цамогаш ца хилийтар духьа. Тlаьдача lаьхар lобижийтача пехкашта, чен лазар а хиле ла. Из кхоачамбоацар нийсдалийта йиш яц.

Дахка доладеннад хlанз са цхьадола жа. Бакъдар аьлча, дукхагlдараш апрель бетта мара дахка долалургдац. Из кампани толамца чакхъяккхара дика кийчо яьй оаха. Дехкачул тlехьагlа жа, lоахарий чуоттадара клеткаш яьй. Керда баь lаьхар чуэца кийча я теплякаш [illegible].

Дег тlара къоабалъеш тlаьц аз а са новкъосташа а укх денoшка араяьнна РСФСР Конституце проект. Цу тlара хlара статья наькъа хьал-торо тоаяра тlаерзаяь я. Цу гlулакхо дог гlоздаьккхача тха бригада болхлоша а аз а низ дlакхоачар дергда укх шера тlаийца социалистически декхараш кхоачашдара. Хlаьта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона жоп луш оаха дош деннад укх шера хlара бlаь жийна тlехьара кхе а баь 150 lаьхар хьакъоастабе.

С. ШАЙХАЕВ,
Сунженски района Цlеча Эскара цlерагlча колхоза жа lу, Ленина, Къахьегама Цlеча Байракха ордений кавалер.

22 апреле — коммунистически субботник

«Цlе шоатта» овсаре къахьегарца белгалдаккха лаьрхlад Нохч-Гlалгlай гlишлошъяра управлене гlишлон механизаце управлене болхлоша. Цу дийнахьа балха араваргва ворхl бlаь совгlа саг. 18 эзар сома маьха балхаш дергда цар. Пятилетка фонде дlахьожадергда шиъ эзар сом.

— Цу дийнахьа кходаьча доагорцеи металлацеи къахьегаргда коллективо, — аьлар парторганизаце секретара А. П. Цаденкос.

* * *

Беррига а субботнике арабовла лаьрхlад «Консервплодоовощ» объединене ПМК болхлоша. Кагирхой-къахьегама лагераш хьалъеш хургва 120 саг, хlаьта 150 саг ПМК кови гонахьара моттиги цlенъеш, гаьнаш дlайогlаш хургва.

— Коммунистически субботнике, — аьлар каменщикий бригадира Г. М. Ткаченкос, — хьинареи дикеи болх бергба оаха.

Цо санна иштта къахьега дош делар А. Хаутиева кулгалдеча асфальтировщикий, А. Бисултанов керте латтача плотникий бригадаша.

* * *

Москвичий болам дег тlара хьаллаьцаб «Севкавсовхозмонтаж» треста СпецПМК монтажникаша. Субботник чакхдаккхара штаб вlашагlъеллай укхаза, де дезачун план оттаяьй, хlара бригаданеи звенонеи хоадамболлаш декхараш хьалхашка оттадаьд.

М. Подорожнеи, Н. Никоноровеи сантехникий бригадаша, В. Циркунова электромонтажникий бригада цу дийнахьа къаьстта дика къахьега лаьрхlад. 22 апреле 3,5 эзар сома маьха болх бергба. Даьккхача алапех 200 сом пятилетка фонде дlачулургда.

* * *

Ерригсоюзни коммунистически субботника кийчо еш ба барзкъашта ремонт ярен тегарен фабрика мастераш, инженерно-технически болхлой.

— Тха хlамаш тегараша, — аьлар парторганизаце секретара Л. С. Карасевас, — цу дийнахьа бахача наха 9900 сома маьха тайп-тайпара гlулакхаш дергда е заданел 500 сом дукхагlа.

Пятилетка фонде дlачулургда пхи эзар сомал дукхагlа.

Цул совгlа 240 саг хургва фабрика коа-карта лостам беш. Цу дийнахьа дlайогlаргья кхо бlаь совгlа ган кlотарги.

* * *

Коммунистически субботника лерттlа кийчо яьй «Вторчермет» Нохч-Гlалгlай республикански производственно-заготовительни управлене.

— 22 апреле, — аьлар месткома председателa А. П. Баринова, — мехка мартенашка оаха дlадохьийтаргда 550 тонн тиша аьшк, 650 тонн хьагулдергда, хlаьта 250 тонн чакхдоаккхаргда. Алхха Грозненски цеха цу дийнахьа 220 тонн тиша аьшк чакхдоаккхаргда.

Машинаькъахоша дош деннад тхона мел эша вагонаш хилийта.

* * *

«Субботниках эггара овсарегlа къахьега ди дергда вай!» Иштта лаьрхlад «Центроспецстрой» треста спецуправлене болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гlулакхерча наха. Г. Андриановеи В. Солодовниковеи слесарий-трубоукладчикий бригадаша цу дийнахьара балха норма пхи процент тlехкхоачашъе дош деннад.

В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 108 шу дизара хетадеча субботнике дакъа лоацаргда 240 саго, царех 180 саг массазарча шоай моттигашка къахьегаш хургва. Керттерча даькъе цар болх бергба В. И. Ленина цlерагlча мехкдаьтта чакхдоахача завода АВТ-ЭЛОУ установкаш, городаш Грозныйи Гудермеси хиза lалашъю гlирсаш хьалдеча.

Ф. МАЯКОВСКИЙ.

СИХДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ

Республика юрташкара механизатораш «Бlаьстан хlара сахьат — хьувкъама гlулакх де оттале» яхача девизагlа къахьегаш ба. Лоацача хана а агротехника лакха йолаш а бlаьсти дlаюв культураш дlайийна яха гlерт уж.

Укх шера 27 марта статуправлене еннача аргlанарча сводка хьахьоккхачох бlаьсти дlаюв культураш республике 30 эзар гектара тlа дlайийна яьннай, уж хул планах 17 процент. 20 процент совгlа бlаьсти хlамаш дlаера план кхоачашъяьй Ачхой-Мартановски, Грозненски, Наурски районашкарча боахамаша.

Дукхагlча даькъе хьалха дlаюв йола ялатеи ялатьбобовий культураш дlайийна а баьцна, баьцаш, баьцадаараш, шекара свекла, коартол дlаюв ба, гидуарга дlае болабеннаб юрташкара механизатораш.

Баьцадаарий культураш дlайийнай 3,5 эзар га, уж хул планах 27 процент, хlаьта соаххарчул сихагlа дlа а юв уж.

Баьцадаарий культураш дукхагlа дlаювш долча Сунженски района боахамашка уж дlайийнай 1.1 эзар га, е планах 39 процент.

Дика вlаштlехьдаьха балхаш ду баьцадаарий плантанешка Ачхой-Мартановски районе. Цига дlайийнай 1.2 эзар га, е планах 37 процент.

Шекара свекла дlайийнай 650 гектара тlа, е планах 7 процент. Эггара дукхагlа дlайийнай из Шалински районе — 610 гектар, е планах 16 процент.

Пятилетка хьалхарча кхаь шера план СССР керда Конституци тlаийца шу дузача денга кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаяьй ВАЗ-а Грозненски специализированни автоцентра участкай, цехий, смений коллективаша. Цу яхье хьалхалаттачарех цаl я Дериглазов Николай Павлович керте латтача цхьайттлагlча участка коллектив. Кхаь бетта план ханал дуккха хьалха кхоачашъяьй цо. Цига шоай новкъосташта хьоккхам телаш къахьегаш ба компрессорщица Лунина Лидия Николаевна, слесарь Ефимов Валерий Викторович, кхыбараш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) компрессорщица Л. Лунина, участка начальник Н. Дериглазов, слесарь В. Ефимов болх тоабара де дезарех дагабоалаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

Нохч-ГIалгIай АССР хьехархой V съездага

Деза новкъостий! Парте областной комитето, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо и Министрий Советои дег тlара моаршал хоатт хьалкхувш йоагlача тlехьенна дешар хьехарен хьалкхеярен хьакъехьара обществана хьалхашкара шоай сийлен декхар кхоачашдеча просвещене 15 эзар болхлой отрядо республика хьехархой пхелагlча съезде бахкийтача делегаташка.

Шун съезд чакхйоал СССР керда Конституци тlаэцаро, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизар деэдаро, КПСС ЦК октябрьскии декабрьскии (1977 ш.) Пленумий решенеша мехка къахьегамеи политически уйла айяьча хьале. Советски халкъо толаме кхоачашду КПСС исторически XXV съездо хьалхашка оттадаь декхараши 10-ча пятилетка планаши. Дегlаух вай мехка экономикеи халкъа культуреи, айлуш да дунеи халкъашта юкъера Советски Союза сий.

Доккхий толамаш даьхад просвещене даькъе. «Юкъардешара школашка дешархошта хьехилгеи, кхетам лулгеи, уж къахьега кийчбелгеи эргадоахаш дlахо тоадарах» КПСС ЦК-и СССР Министрий Советои баьча соцам тlа белгалдоах, Коммунистически партенеи советски халкъаи, социалистически обществении строяна карагlдаьнна белггалара хlама да массане а юкъарча дешарга довлга чакхдаккхар. Юкъера дешар дийша кагирхой вахаре бахкаро йоккхий торонаш хьакхолл общественни производство дlахо дегlайоалаяра.

Из декхар толаме кхоачашдеш да вай республике а. Кагирхоша юкъера дешар деша, идейни чlоагlлу, вахарга кийчлу керттера дешара заведени а хинна дlаэттай школа. Педагогически коллективаша хадданза эргайоахаш тоаю дешара-хьехам балара процесс, цун берригача чулоацамца шоаш хьалкхеберашта хьехам тел вахаре чlоагlа никъ лаца, граждански дика гlулакхаш доахкаш хила, марксистско-ленински мировоззрени хьахулийт. Эзараш болча хьехархой къахьегам белгалбаьб правительственни совгlаташца, коммунистически обществa саг хьалкхевара беча балха хьоккхам а хинна дlаэттаб. Хьехархой де я доагlаш сий ду бахача наха, хlана аьлча цар мехка къонача граждании ноахалашка дlател дай эстафета, парте а халкъа а тlемеи къахьегамеи традицеш, хlаьта цу цхьан ханна пропагандисташ а агитатораш а ба, парте идеяш наха юкъе кхухь.

Школа хадданза ювзаенна я вахарца, советски обществана карагlдаьннача сийлахь-доккхача гlулакхашца, чlоагlлу производствацара ший бувзамаш. Дукхагlа хулаш боагlа обществана пайданеча, хlама хьакхоллача къахьегаме дакъа лоацаш бола дешархой. Шерагара шу ме доал заводашка, гlишлошъеча, колхозашка, совхозашка боагlа тlа-тlа дикагlа кийчбенна, дешархой производственни бригадашка, школай лесничествашка, къахьегамеи салаlареи комсомольски-кагирхой лагерашка къахьега lомабалара школа яьккха бола кагирхой.

Дешархой хьалкхебеча хьинаре дакъа лоац къахьегама коллективаша. Царех дуккхачар школашта новкъостал ду материальни база чlоагlъе, дешара кабинеташи мастерскеши хьае а царна оборудовани е а, профориентационни болх бе.

Республика хьехархоша дегаш гlоздьнна тlаийцар массе а оагlорахьара дегlабаьхка коммунистически общество хьалъераш хьалкхебара lалаьмате боккха пачхьалкхеи лоархlам бола школа хьакъехьа партен правительстваи баь соцам. Цунна жоп ду цар lилмай лардий знанеш дешархоша кlоаргагlа lомаяра, къахьегам лоархlаш а безаш а хургболаш уж хьалкхебара, вахарга уж дикагlа кийчбара дуккхагlа уйла тlаяхийтарца.

КПСС обком, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиуми Министрий Совети чlоагlа тешаш я дешархошка знанеш кхачийтара, дешар бехктоккхаме хеташ, де лерхlача доккхийча общественни гlулакхашка кхача гlерташ, идейни чlоагlа болаш, къахьегамца бокъонца творчески гlулакх долаш, вай социалистически Даьхен беркат алсамдаккхара, цун экономически низ, сий чlоагlдара, вай мехка коммунизм хьалъяра тlехьа лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лоацаргдолаш уж хьалкхебара республика просвещене болхлоша, шерригча общественность шоай деррига низаш, опыт, знанеш, говзал дlалургхиларах.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМ	НГIАССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ	НГIАССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

Советски литературе доккхали сийи деш вар

Дукхача къамий советски литература доккха цlей, хинна Максим Горький ваь 110 шу дизарах. «Пролетарски искусства эггара воккхагlвола викал» оалаш хиннад В. И. Ленина сийлахь-воккхача писателах, революци кхайкаьчох. Цу лакхача маьхо белгалдоаккх социалистически реализмана лард еллачун кхоллам даим бахаргболаш хилар.

Цу дезача денна хетаьяр 28 марта Московски Художественни Академически театре хинна торжественни сайре. Сайре йолча баьхкабар КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР культура министр П. Н. Демичев, КПСС ЦК отделий заведующеш Е. М. Тяжельникови В. Ф. Шауроi, творчески союзий кулгалхой, литератураи искусстваи бовзаш бола деятелаш, общественноста викалаш.

М. Горькех къамаьл дир СССР писателий Союза правлене секретара В. М. Кожевникова.

(ТАСС).

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

28 март, 1978 ш. № 92. г. Москва.

Эскаре гlулакх дара оттаяь ханаш яьха баьнна тlема гlулакхаш тlара нах 1978 ш. май—июне СССР Герзашцарча Низашкара дlабахарахи бокъонца дола тlема гlулакх де гражданаш эскаре аргlана тlахьехарахи.

«Массане а юкъарча тlема декхарех» долча СССР Законага хьежжа аз приказ лу:

1. Бокъонца дола тlема гlулакх дара ханаш 1978 ш. 1 июль тlаккхачалехьа чакхйоалаш бола тlема гlулакхаш тlара нах 1978 ш. май—июне запасе а бохийташ Советски Эскара, Тlема-Форда Флота, доазонтlарчеи чурчеи бlун мугlарашкара дlабаха.

2. Тlема гlулакхаш тlара нах запасе бохийташ хиларца дувзаденна, укх приказа хьалхарча пунктага хьежжа Советски Эскаре, Тlема-Форда Флоте, доазонтlарчеи чурчеи бlун тlа бокъонца дола тlема гlулакх де тlахьехалба, тlахьехача дийнахьа 18 шу дузаш бола, тlахьехамах мукъабовлара-бокъо йоацаш бола гражданаш а, хlаьта иштта тlахьехамах мукъабовлийта ханаш чакхъяьнна ханна боккхагlа бола гражданаш а.

3. Ерригача роташка, батареяшка, эскадрильяшка, кемаш тlа дlакхайкадолда приказ.

СССР оборона Министр
Советски Союза Маршал
Д. УСТИНОВ.

СовгIаташ дIаденнад

Укх деношка «Электроприбор» яхача завода культура Цlагlа Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателa Х. Х. Бокова СССР Лакхехьарча Совета Президиума цlерагlа дlаделар 1977 шера плани тlаийца социалистически декхараши кхоачашдеча толамаш дахарах денна пачхьалкхеи совгlаташ — Къахьегама Сийлеи III степена орденаш, «За трудовую доблесть», «За трудовое отличие» яха медалаш «Грознефть», «Севкавнефтегазпереработка» яхача объединеней предприятей, «Грознефтегеофизика» яхача треста, химически реагентий Карабулакски завода производстве хьалхалаттарий йоккхача группана.

Совгlаташ деннарий цlерагlа къамаьлаш дир Горячеводски бурув тохара балхий управлене буровой мастера В. Д. Тамазова, «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттаи газеи управлене оператора Н. И. Сальникова, Грозненски бурув тохара балхий управлене бурильщика С. М. Дудиева. Цар дег тlара баркал аьлар партенеи правительстванеи шоай къахьегама иштта боккха мах барах, хlаьта пятилетка кхоалагlча шера кхы а дикагlа къахьегама толамаш доахаргда аьнна дош а делар.

ЮВЦАШ Я РСФСР КОНСТИТУЦЕ ПРОЕКТ

Проекто уйла яйт

Йоккхача исторически событех йизза енай хIанзара иттлагIа пятилетка. Советски халкъой дерригача дунен тIарча прогрессивни адамашеи дездир Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизар, советски наха тIайийцар шоай вахара Керттера Закон — СССР керда Конституци.

ХIанз арайаьккха Российски Федераце къахьегамхоша ювцаш я РСФСР кердача Конституце проект. Из оттаяь СССР Конституцега хьежжа. Цу шин документага хьежжа вай республико а оттадергда ший керда Конституци.

МоллагIа а боккхача лоархIамс, доккхача маIане дола дош партеи правительстваси дувца а дувц, къоаста а ду халкъаца, къахьегамхошца дага а йоалаш. Иштта хиннад массаза а, кхыча тайпара хила йиш а яцар, хIана аьлча партеи Советски правительстваси цоаш хьадеш мел дар ду советски сага духьа, цунна долча берката.

ХIанз Российски Федераце къахьегамхоша ювц шоай вахара Керттерча Закона проект. Цо хьахьекхад Советски Союзе эгтара йоккхагIа йолча вай союзни республике 60 шера хинна социально-экономически культурни геттара доккхий дика хувцамаш, царца цхьана вай республике хиннараш а.

Бийца варгвоацаш дегIабенаб Советски Iаьдал латтача шерашка Нохч-ГIалгIайчен халкъа боахам, хьалъяьй керда йоккхий промышленни предприятеш, масала, Назранера завод «Электроинструмент», трикотажни фабрика, Аргунера «Пищемаш», шекар доаккха заводаш, Чир-Юртара цементни завод, кхыяраш. Промышленность санна чIоагIа дегIабенаб юрта боахам а. Хьахиннай керда городаш Назрань, Аргун, хIаьта йолаш яраш хиннача юхе йовзаргйоацаш тоаеннай, кхы тIа тоаеш а латт.

Юрташка бахача наха хьалдаьд еттача кирпишкеи детта, аьшк теха, шифер, кирпишкаш яькха вай ханара башха-дика, хоза цIеноаш. Царна бIарг ца хилийта дитача санна, диса наггахьа мара дац къаьнара, тиша цIеноаш.

Царга хьежжа городашкеи юрташкеи бахача наьха вахара хьалаш а тоаденнад дуачоа, дувхачоа, цIагIа леладечоа. Дуар а дувхар а къерда баьнаб нах. Цхьаннахьа а хозаш дац дIаяхача хана доккхал а деш оалаш хинна «Чайи маькхи дна воагIа со». Цу хана из наггахьа мара нийслуш а дацар.

Экономически хьал тоа мел лу, лакхлуш хьенай къахьегамхой культура а. Берригa нах дийша бола республика а хинна дIаэттай Нохч-ГIалгIайче. Из тамаш йилла хIама да революци ялалехьа нохчийн гIалгIайн хиннача культурагеи грамотагеи диллача. Цу хана гIалгIаех грамотни 2,54 процент нах мара хиннабац, хIаьта нохчех кхы а кIезигагIа хиннаб. Царна юкъе кхалнах геттара кIезига хиннаб — ГIалгIайчене 0,3 проценти Нохчехене 0,1 проценть. Нохчашкахь еррига кхо школа мара хиннаяц (Лоха Новре, ГихтIа, Итум-Кхала), хIаьта ГIалгIашкахь — Назранера цаI. Бакъда хьужареш дукха хиннай. Духхьал нохчашка хиннай 180 хьужаре. Цига дешаш хиннад Iарбий меттала. Шоай меттала дешар а йоазув а хиннадац нохчийн гIалгIайн. Хала коравоагIаш хиннав письмо деша ховш вола саг. ХIаьта хIанз деша ца ховш вола саг коравоагIе тамаш я.

Иштта баьде, къе, меца, шийла хиннад Октябрьски революци ялалехьа Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой вахар.

ХIанз нохчийн гIалгIайн шоай наьна меттала йоазув-дешар да. Нохчийн гIалгIайн меттала арадувл газеташ, политически, Iилма, художественни литература книжкаш. Республике болх беш я юкъарча образоване 500 гаргга школа, 29 профессионально-технически училище, 12 юкъера специальни дешара заведени, Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университет, Грозненски мехкдаьтта институт. Массе а тайпара дешар дешаш 400 эзар саг ва, вешта аьлча, республике бахача нахах кхоалагIа дакъа. Цу массе а моттиге мах боацаш хьех хьалкхувча тIехьенна.

Из доккха карагIдаьнна хIама да. ЮНЕСКО беча хоамагIа дунен тIа бахача берригача нахах кхоалагIа дакъа дешанза хилар дагадехача, из тамаш е доагIаш да.

Геттара воча хьал тIа хиннад унахцIено лораяраи культураи гIулакхаш. ХIанзарча Нохч-ГIалгIай АССР территоре тIа берригa а дарба деш 19 лорий 25 медицински болхлой мара хиннавац, 250 маьги бола йиъ больница мара хиннаяц. ВIалла хиннаяц кхалнаьхеи берийи дарбаи учреждениеш, культура учреждениеш. Цу тIа гIолла тайп-тайпарча лазарех дукха нах бовш хиннаб, къаьстта бераш.

Къаьстта хала хиннад кхалсагагара хьал. Цун цIаьккха бокъо хиннаяц. Хьайба санна из йохкаш-эцаш моттигаш хиннай. Масала, ГIаланчIожарча йоккхача саго Джагаева Забе дийцад: «Са 14 шу даьннача хана даьша ехкар со 15 Iаттах цхьа воккхача сагага. Цун цIагIара едда хьунагIа яхар со. Цига тIа а кхийна, мушаца йийхха а йийхка, юха чу а йига, цIагIа чуеллар со. Цига сайна тIайоагIаш йолча, сайх къахетача цхьан кхалсагага моллага хабар дахьийтар аз цо гIо дар дехаш. Сайна из оарцагIваргхиларах тешар со. «Хьо даьла кхел хинна ехка я, цудухьа хьо хьай маьра доалахьа я. Ший хьаштдар хьох де йиш я цун», аьнна жоп дера сона.

ХIанз вай республике массанахьа я унахцIено лораяреи культураи учреждениеш. Болх беш да Советски Союза Турпала Х. Нурадилова цIерагIара Нохч-ГIалгIай драматически театр, М. Ю. Лермонтова цIерагIара эрсий драматически театр, тенижий театр, филармони, цирк, 800 совгIа клуби библиотекеи, 350 гаргга киноустановка, спортивни залаш, стадионаш, кхыдараш.

Цу учреждениешка болх беш ба дийша, бокхха политически сакъетам бола нах.

ДIаяхача хана цаьризмо тоIадаь даьллача, баьде хиннача нохч-гIалгIай халкъа юкъера хьабаьннаб боккхий Iилмахой, йоазанхой, артисташ, композитораш, кхыбараш. Масала, Ленински преме лауреат, технически Iилмай кандидат Шишханов Тамерлан, СССР халкъа артист Эсамбаев Махьмуд, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа поэт Яндиев Джамалда, медицински Iилмай доктораш Алиев Шарпудин, Шамилев Iимран, медицински Iилмай кандидаташ Плиева ШариIат, Эльдарханова Тамара, композитораш Шахбулатов Iаднан, Бексултанов Iумар, кхы дуккхабараш а.

Аьлча кхоачам ба гIалгIай зIамигача къамах хьаваьннав 100 совгIа тайп-тайпарча Iилмай кандидат.

Уж дерригa доккхий дика социально-экономически культурни хувцамаш Нохч-ГIалгIайчен къамий вахаре хиннад Коммунистически парте къамий ленински политика нийсеи маьоагIареи чакхйоахаш хиларах, цхьан цIеи дезал санна барттайнача советски халкъашцара халдаьза новкъостал латтарах, эгтара хьалха сийлахь-доккхача эрсий халкъагара а латташ.

Уйлаши де дагалаттари цаI да берригача советски наьха, цудухьа, бокъонаш а цаIаш я цар.

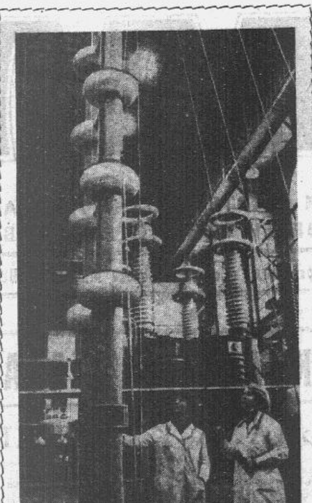
РСФСР кердача Конституце проекта 34 статья тIа аьннад: «Бе-беча къамехи расехи болча РСФСР гражданий бокъонаш цхьатарра я». Цхьатарра хиларал совгIа, уж бокъонаш законагIа лора а ю. ДIахо цу статья тIа язду: «Расовии къамаии белгалонех, мичча бесса оттадаь а, гражданий бокъонашта доазув оттадича, гучахьа е къайлагIа царна совленаш елча, хIаьта иштта раса е къам тIехдоахаш, моастагIала е дош ца хеташ, мичча бесса баь а, хьехам бича законагIа таIазар ду».

Саг паргIатта культурни дегIаахара мел эша хьалаш кийчдаьд вай советски строяс. Из дика хьахьекхад РСФСР кердача Конституце проекто 43, 44, 45 статьяш тIа.

Цу проекта 27 статьяи тIехьара предложени укх тайпара я: «РСФСР-е чIоагIа могаду профессиональни искусствои халкъа художественни творчествои дегIаккхувлар». Сона бакъахьа хетар из предложени укх тайпара язйоре: **«РСФСР-е пачхьалкхено йоакхо ю профессиональни искусствои халкъа художественни творчествои дегIайоалаяра».** Цу предложене тIара «могаду» яха дош шийна декхар тIалоацаш хеталац, «йоакхо ю» яха дош декхарийла оттавеш да. ТIаккха ховш ма-дий пачхьалкхено шийна дIатIаца эцаш профессиональни искусство дегIайоалае йиш йоацилга. Цудухьа хет сона из статья иштта тоайича бакъахьа.

РСФСР кердача Конституце проект Российски Федераци социально-экономически культурни хьакъехьа дегIаяра, цун гражданий йоккхий демократически бокъонаш хилара сурт къаьсга гойташ дола документ ю.

Ю. ЧАХКИЕВ, журналист.

МОСКВА. ЧIоагIа могадаь тIайийцар КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК 1978 шера социалистически яхь йоаржаяра хьакъехьара Письмо В. В. Куйбышева цIерагIча «Электрозавод» яхача производственни объединене коллективо. Электрозаводцаша лаьрхIад 1978 шера план 28 декабре кхоачашъе, хIаьта предприяте 400 болхлочо дош деннад шоай иттлагIча пятилетка кхаь шера план 7 октябре — СССР Конституце цхьоалагIа шу дузача денга чакхъяккха.

ХIанз объединене цехашка хьаю металлургически мехкдаьттаи промышленноста эша трансформатораш, кхоачашду юрташка хьалдеча гIирсий заказаш.

СУРТА ТIА: завода тохкамаш деча станце инженер Т. Ошкинаи йоккхагIйола техник Л. Лягушинаи высоковольтни аппаратурага хьожаш ба.

В. КУНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Идеологически балха бIухоех

ХЬИНАР ДОЛА ПРОПАГАНДИСТ

Город Гудермесерча № 2 йолча юкъерча школа юххьанцарча партийни организацерча семинарски группана Никифорова Лидия Николаевна кулгалдеш йола 5 шу ха я. КIезига ха яц из. Цхьабакъда, юххьанца ше пропагандиста болх бе дIайолаеннача хана санна занятешка хIанз а лерттIа кийчлуш-м я Лидия Николаевна.

Из-м тамаш е езаш хIама а дац. Семинаре ладувгIаш бола берригa а 33 хьехархо дешара а теоретически дика кийчбенна нах ма-бий. Цу гIулакхо щий кхетам лакхбара дукха болх бе лерттIа занятешка кийчъяла, эшаш йола материал хьахаржа, пайда эцаргбола масалаш кхувла декхарийла ю пропагандист.

Лидия Николаевнас кулгалдеча семинарски групперча ладувгIараша Iомаяьй «Материалистически мировоззрени хьахилар, дына тIехьадиса хIамаш дIададахара наькъаш», иштта «Пролетарски интернационализмах болча марксистско - ленински хьехамах» яха проблемаш. Цу сахьате, «цIаьхха» пропагандиста тIехьабалализар ладувгIараш.

Юххьанца занятешка шоай ханнахьа а массаза а хьаахацар цхьабола ладувгIараш. ТIаккха шоаш Iомаю материал ладувгIараштa шоаш дешархоща хIара денна беча балха накъаяргхиларах семинаре дийцар Лидия Николаевнас.

ЛадувгIараш дешара тIабербабеш дукха къахьега дийзар ший, яхаш дийцар цо. Цо яххача тайпара, тIехьагIо мара хилалзар уж пропагандиста занятеш дика хилийтара бола гIоичаш, доттагIий.

В. И. Ленина произведенеех, моттигерча авторий атеистически литературах пайда эцаш, дыю кагирхошта тIалоаттабеча халача Iоткъамах дола масалаш кхувлаш интернациональнии дына духьаларчеи дешашта чIоагIа уйла тIайохийташ хилара ладувгIараш тIабербабу Лидия Николаевнас. ЛадувгIараша Iомаяь знанеш шоай хIара денарча вахара юкъекхухьилга ба цу гIулакха керттера лоархIам. ТIехь-тIехьагIа ладувгIараша дикагIа дакъа лоацаши, безамегIеи чакхъювл занятеш, цкъаза вIаши къовса а луш. ХIаман духтIавалар духьа оттача къовсамга гIолла гучадоал бакълар, дикагIа кхетаю материал, цудухьа моллагIа а дош дувцаш хIаране шийна хетар аргдолаш дола гIулакх вIаштIехьдаккха гIерт тхо, оал Лидия Николаевнас.

Семинарски занятешка йоккха моттиг дIалоацаш да дешархоштеи цар даьшта-ноаноштеи атеистически интернациональнии кхетам луча дикагIболча хьехархой балха опыт дIа-юха эцара гIулакх. Укхаза дукха хозаргда кердача обрядехи цIейхи: «Жа Iуи ди», «Доярка ди», тIемеи къахьегамеи ветеранашца вIашагIкхетар, улицай цIейш, кхыча къамех бола кхалнах кхувлар, Советски Эскаре гIулакх де кагий нах накъабахар, кхыдараш.

Дына идеологена духхьал тIагIертта Iилман мировоззрения пропаганда яра наькъаца дынах тешараштa кхетам луш, дына бакъдоаца хIамаш кIоаргга а массайолча оагIонашкахьара а гучадоахаш ленински хьисапе Iилма - атеистически пропаганда яра декхараш массаза а ладувгIарашта хьалхашка увттаду Лидия Николаевнас.

Занятешка а хIаране балха тIа а холуш я пропагандиста влияни. Семинаре ладувгIаш волча химии биологии хьехача Е. А. Гайдамачука кулгалца школе вIашагI а елла болх беш я дешархой - атеистий 17 сагах латта лекторски группа. Цар кийч а еш школай дешархошта еш атеистически темаех йола лекцеш, беседаш. Цу гIулакха эшаш долча литературах пайда а эцаш, докладаш язъе Iомабеннаб дешархой. Наггахьа цу къонача атеистий группаца болх бе а ха корайоагIа Лидия Николаевнайна.

Республика радиодения хозахета дакъа лоацаш бац цу лекторски группа членаш. Дешархоштеи бахача нахаи юкъе шоаш беш бола дына духьалара кхетам балара болх бувцаш телевидене гIолла къамаьлаш дир цар. Цу темаех хаттарийи жопийи сайренаш елга дика традици а хинна дIаэттад школе.

Семинара ладувгIараша, дешархоша, цар даьша-ноаноша чIоагIа безаме дувц Лидия Николаевнах. Хоадам болаш хул моллагIа а цун гIулакх. Массаза а цхьаьца хIама деш хул из. ХIаьта массадар де, массанахьа кхоае миштa вIаштIехьдоал-те, цу кхалсага, аьле тамаш еш хул из йовзараш.

Низ тIабахийтта баьча атеистически кхетам балара балхах доккха беркат даьлар. ХIанз школе кIезига да дына тIехьадиса гIулакхаш доакха бераш. ХIаьта кхыча школашца лоархIам бича геттара кIезигденнад комсомола мугIарашка доаца бераш.

Семинарски групперча занятеша хIара денарча атеистически балха даь ца Iеш, хьалкхувш йоагIача тIехьенна интернациональни, патриотически, нравственни кхетам балара доккха новкъостал ду хьехархошта.

«Кагий» дегаIоаш ма-боккха лоархIам болаш я уж пропагандиста вахаре! Саг кхетам чу воалавара йоакхо елга — керттера оамал я хьехархо йолча Лидия Николаевнай.

М. ХОЛОХОЕВ,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома политически дешара ЦIеи консультант.

СОВЕТАШ — ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПОЛИТИЧЕСКИ ЛАРД

СССР кердача Конституце боккха лоаркIам сенах латт аьлча, из латт, долла хIама чулоаца халкъа Iаьдал хиларах тарра советски социалистически демократи цо дIахо шеръярен кIоаргъярен гIулакх деш хиларах.

«Дерригa Iаьдал халкъа кара да СССР-е, — йоах мехка Конституце 2 статьяс. — Пачхьалкхен Iаьдал СССР политически лард йолча халкъа депутатий Советашка гIолла чакхдоах халкъо.

Еррига вож пачхьалкхен органаш Советаша тIахьожам лоаттабеш царна отчет луш я».

Цу лоацача дешаща хьахьекхад политически долаш дар: халкъо ше доал ду Советски пачхьалкхеннен обществанен ший лоIамгеи хьашташкеи хьежжа. Наха шоаш хьаю пачхьалкхен Iаьдала органаш, депутаташа хержача халкъа викалаша чакхдоаккх из Iаьдал.

Дог теша а деш из хьахьокх Советий лоаттамо. Масала, СССР Лакхехьарча Советера 50,7 процент депутаташ болхлойи колхозхойи ба, 49,3 процент гIулакхера нах болхлойи ахархойи дезалех ба. ВIаши нийсбар духьа белгалдоаккхаргда вай США конгрессера 93 процент банкираши бизнесменаши хилар.

Хьокхаме ба еррига классаши социальни группаши, къамаш а народносташ а чулаьцача моттигерча Советий лоаттам а. Масала, вай автономни республике районий, городий, юртий, поселкай Советашка 9482 депутат ва, царна юкъе — 4951 болхло, 1660 — колхозхо, эзар совгIа Iилма, культура, просвещене, здравоохранене болхлой, депутатех 50 процент совгIа бараш кхалнах ба, 37,5 процент — коммунисташ, 62,5 процент — парте боацараш.

Цу дерригача хIамаша бокъонца бакъду В. И. Ленина яьхар: цивилизованни обществай историе чухь духхьашха кхаж тоссачеи хоржамаш денеи меттел, хIара денна доал деча а шоашкара дакъа лоацаргдолча кхоачаш айлу баха нах социализме.

Белгалдоалаш хIама да, кердача Конституце тIа Советаш вIашагIйохкара демократически принципаш а дIахо дегIайоалаяь, нахацара цар бувзамаш чIоагIдара наькъаш белгалдаь хилар.

Хоржамаш, хьалхагIа а санна, массайе а дакъа лацара, нийсачеи духхьаларчеи харжара бокъонагIа деш да, къайлагIа кхаж а тоссаш. Цхьабакъда Советий полномочей ханаш хийцай. Пхе шерага кхаччалца йIаьхъяьй Лакхехьарча Совета полномочеш, шин шерагеи ах шерагеи кхаччалца — моттигерча Советий яраш.

Хьалха хиннача КонституцегIа Лакхехьарча Совете хержа хила бокъо йолаш бар 23 шу даьнна нах. ХIанз цу тайпара торо лу 21 шу даьннача берригача гражданашта. Вокх лохерча Советашка харжа йиш я 18 шу даьнна кагий нахи мехкарийи. Кердача правило гIо дергда кагирхой Советий, къаьстта а пачхьалкхен Iаьдала лакхерча органий балха шерагIа юкъеозара.

СССР Керттерча Закона тIа иштта белгалъяьй Iаьдала представительнии исполнительнии органий балха структура, полномочеш, керттера принципаши порядоки. Демократически принципагIа вIашагIъехка Лакхехьарча Советагара яьнна юртий Советашка кхаччалца йола халкъа депутатий еррига Советаш, йоах 89 статья тIа, пачхьалкхен Iаьдала органий бIарчча цхьа система я.

Советий система дуккха говнаш долаш я. Вай мехка болх беш я СССР Лакхехьара Совет, 15 союзни республика Лакхехьара Советаш, 20 автономни республика Лакхехьара Советаш, 50602 моттигера Совет. Царна юкъе я 6 краевой, 121 областной, 8 автономни областа Советаш, 10 окружной, 3045 районни, 544 городашкарча районий, 3660 поселкови, 41129 юрта Советаш.

Вай йоккхача Даьхен массе миIинг чулоацача Советий дукхало а хьахьокх дерригa Iаьдал халкъага доал долаш хилар.

Нохч-ГIалгIайчу я Лакхехьара Совет, 199 моттигера Совет: 12 районни, республикански доалера 3 а районни доалера 2 а городской Советаш, г. Грозне 4 районни Совет, 4 поселкови 174 юртен Советаш.

СССР-ера еррига Советаш — Лакхера а моттигера а яраш — бIарччача цхьан пачхьалкхен Iаьдала органаш я. Моттигерча Iаьдалах хьалда пачхьалкхен Iаьдал хилар вайцига долаш дац.

«МоллагIа вай Совет, — аьннад нов. Л. И. Брежнева 1977 шера 17 июне СССР Лакхехьарча Совета Президиума заседане ше къамаьл деш, — Лакхехьарча Iаьдала цхьа дакъилг да. Ший компетенцех лаьрхIа дерригa дешаш къестаде цунна полномочеш енна хиларал совгIа, ерригача пачхьалкхен юкъара решенеш чакхйоахар а из я».

Духхьал лакхерчеи моттигерчеи органий цхьоагIоно, лакхехьарча Iаьдало моттигий инициативах ког гIортолга еш хиларо хьахьокх Советски Iаьдала — халкъа Iаьдала а халкъа долча Iаьдала а ший керттера маIан.

СССР Керттерча Законо, Советий полномочеш конституционни боарамга кхоачаеш ай а еш, общества лоархIамегIара дешаш къестадара даькъера цар лоархIам дIахо лакхбе лерхI. СССР Лакхехьарча Совета, пачхьалкхен Iаьдала эгтара лакхера орган хиларах тарра, бокъо я ССР Союза доалера дерригa дешаш къестаде. Моттигерча Советаша моттигерча лоархIаме дерригa дешаш къестаду ерригача пачхьалкхен юкъарча хьашташкеи Совета территоре тIа бахача гражданий хьашташкеи хьежжа, лакхехьа латтача пачхьалкхен органий решенеш чакхйоах. Шоай территоре тIарча пачхьалкхен, боахама, социально-культурни строительствана кулгалду моттигерча Советаша. Шоай полномочей доазонел чухьа цар тIахьожам а лоаттабу, вIаштIехьа а доах Совета территоре тIарча ерригача организацей гIулакхаш, доал хьаннагIчунга долаш уж яле а.

Пачхьалкхен тIахьожам предприятешкарча, учреждениешкарча, организацешкарча къахьегамхой общественни тIахьожамца цхьана тарбеш йола халкъа тIахьожама органаш вIашагIъехк Советаша.

Конституце 94-ча статьяс чIоагIъю шоай дерригa гIулакхаш цхьана, паргIатта, корта болаш дешаш дувцарей къестадарей, гласноста, исполнительнии распорядительнии органаша Советашта бахача нахаи хьалхашка хан-ханнахьа отчеташ еш, гражданаш шоай гIулакхашта шерра юкъеозара ларда тIа вIаштIехьдоахача Советий балха керттера принципаш.

Конституце дIадехача цу хIамаех хIарадар боккха лоархIам болаши лоарзагIа ца доалийташ чакхдоахаши да. Укх тIеххьарча шерашка хьинар дикка айденна лел Советий болх, шоай функцеш йиззагIа чакхъяха яьннай уж. Цу гIулакхa боккхача лоархIаме хиннад КПСС ЦК Политбюро инициативагIа тIайийца юртий, поселкай, районий, городий Советий хьакъехьара Законаш. Цар тIа хаьдда белгалъяьй боахамеи социально-культурнии строительства дерригача доакъошкара Советий полномочеш, шеръяьй цар бокъонаш, йоккхагIа хилийтай цар торонаш. Цунца дувзаденна КПСС ЦК-ас парте XXV съезда яьча Отчетни доклада тIа белгалдоаккхар, Советий балха, оалаш ма-дарра, керда са чудоссадаь хилар.

Депутатий авторитети инициативеи лакхъяра, хIаьта долче, Советий берригача балха боарам лакхбара а, тIадерзадаьча лоархIамеча гIулакхех цаI хилар депутатий статусах дола Закон тIаэцар. Цо хаьдда белгалъяьхай халкъо хержарий а хIаьта иштта царцарча гIулакхашка диллача пачхьалкхени общественнии организацей а бокъонаши декхараши.

Халкъа Iаьдала органаш чIоагIъяра укх тIеххьарча шерашка баьча боккхача балха итог яр санна хIама даьд СССР Конституце. Цунца цхьана Советий статуса тIатохараш а хувцамаш а даьд цо кердача декхарашкеи дегIаенача социализмана эшарашкеи хьежжа.

Ах шу гаргга ха дIаьяннай СССР керда Конституци яхаши кхоачашъеши хьайоагIа. Дикача оагIорахьара влияни ю цо Советий вахара. Из бакъду вай республика халкъа депутатий Советий опыто. ТIехьтIехьа чулоацам дикагIа болаши эффективнегIеи хул цар гIулакхаш. Укх тIеххьарча хана массе метте гуш да Советий сессеш кийчъяра практика, массазарча комиссей болх тоабенна хилар.

Гудермесски, Ачхой-Мартановски, Наурски, Советски, Малгобекски, кхыча районий дуккагIа йолча Советашка лакхача организационни боараме, исполнительни комитетий болх бувцача депутаташа хьинаре дакъа а лоацаш, чакхъяьннай укх шера отчетни сессеш. Соахка харжархошта хьалхашка отчеташ йир моттигерча Советий депутатех 98,2 процент бараша. Иштта, бокъонца Iалашъю, В. И. Ленина ма-аллара, «Iаьдал массанена а хьадийлла хилар хьахьоккхаш йола, долла хIама наха гуччахьа хулийташ йола...» Советий балха тIара гласность.

Республика Лакхехьарча Совета, моттигерча Советий депутаташа массе метте шоай дерригa низаши знанеши дIателаш къахьег пачхьалкхен балхаш тIа. Депутатий инициативагIа хьалха а доах, къеста а ду дуккха лоархIаме дешаш. Масала, соахка моттигерча Советий сессешка къамаьлаш дир 60 процент гаргарча депутаташа. Исполнительни органашкеи кулгалдеча болхлошкеи цар хьачуеннай 211 запрос.

Депутаташа чIоагIа болх бу харжархой наказаш кхоачашделга вIаштIехьдаккхара. ХIаьта наказаш бахача наха эгара саготагIа эшараш дувцаш махулий. Аьча кхоачам ба, вай республике моттигерча Советашка хоржамаш хиннячул тIехьагIа дIабахача ялх бетта 1800 совгIа наказ кхоачашдаь хилар е кхоачашде аьнна Советаша тIайийцача дерригача наказех 42 процент. Из болх дика вIаштIехьбаьккхаб Ленински, Надтеречни, Грозненски, цхьайолча кхыча районашка.

Наказашца беш бола болх дIахо эргабаьккха тоабара гIо дергда харжархой наказий хьакъехьара керда статьяи цу дешах лаьца СССР Лакхехьарча Совета аргIан йоацача сессеи 1978 шера 24 феврале СССР Лакхехьарча Совета Президиума заседанеи нов. Л. И. Брежнева енна принципальни указанеши СССР Конституцена юкъеяхьаро. Наказаш кхоачашдара, аьннад Л. И. Брежнева, депутаташа меттел, предприятей, колхозий, гIишлоний, учреждений кулгалхоша а йоагIача тайпара уйла тIайохийтаргйола гIулакх де деза. Цкъаза дуккха хьовзамаш нийслуш хул из гIулакх. Харжархой наказаша тха планаш лертIайоахаш а дуккха моттигаш нийслу. ХIаьта а, банза цхьаккха дича а баргбоацаш ба из болх. БиззагIеи дикагIеи.

Советий балха эффективность дукхагIа хилийтара боккхача лоархIаме да, цар гIулакхаш чакхдоахача дакъа лоацаш шоаш раьза а хинна эттача активистий доккха эскар хилар, цар массаза а къахьегамхой массови общественни организацей боккхача низах ког гIортолга еш хилар. ДукхагIа йолча хана цу организацеша, предприятейи учреждений коллективаша, Iилмахошеи специалисташеи дакъа лоацаш кийчъю шоай решенеш Советаша. ЛоархIамегIа йола законодательни акташ дерригача халкъага ювцийта оттаю.

СССР кердача Конституце проект ювцача дакъа лаьцар 140 миллион совгIача саго, вешта аьлча мехка баха нах пхи дакъа лаьрхIача диъ дакъа совгIачар. Мехка Керттера Закон, деша дизза маIан дича, коллективни уйлахи коллективни творчествахи хьахинна хIама да. Вай автономни республике из исторически документ дувцача дакъа лаьцар 580 эзар совгIача саго.

ХIанз укх деношка иштта массане дакъа лоацаш, чIоагIа хьаштдолаш, корта болаш ювцаш латт РСФСР кердача Конституце проект а. Шеко яц, Российски Федераце Керттерча Законо къахьегамхой опыт, знанеш, лоIам, Дай-мохк тоабара цар еш йола йоакхо шийна чулоацаргхиларах.

В. БАЛЯСНИКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума организационни отдела заведующи.

КИШИНЕВ. «Микропровод» яхача Iилман-производственни объединене партийни организаце хадданза теркам беш леладу производства торонаш гучаяхарен сихха царех пайда эцарен гIулакх.

Болхлошеи инженерашеи хьачуенна еррига рационализаторски предложенеш дика Iомаю, царех дикагIа яраш хьеца еш практически хьалашка тохк. Цо торо хулийт хадданза производства эффективность лакхъе.

Торонаш гучаяхара юкъеэзаб халкъа тIахьожамхой а. Къаьстта дика болх беш ба пхелагIча сборочни цехера тIахьожамхой. Цар предложенех соахка оттаьча, болх беча моттига оатхалаш хьатIакхухьача конвейеро 27 эзар сом гаргга пачхьалкхен ахча кходайтад. Пхи эзар сом совгIа пайда баьб цехе металла обработка яра керда система балха юкъейоалаяро а. ХIанз халкъа тIахьожамхой хьалхалаттача группа теркама юкъмоттиге латт аппаратчикий балха моттигашка оборудовани оттаяра дош. Сборочни истолий керда формаш, сердал телаш йола аппаратура кийчъеш ба хIанз рационализатораш.

Белгалъяь программа толаме кхоачаш а еш пхелагIча цеха коллектив берригa низ тIабахийта пятилетка кхаь шера план СССР Конституце цхьоалагIа шу дузача денга кхоачашъе гIерташ къахьегаш я.

СУРТА ТIА: халкъа тIахьожамхой группа (аьрдехьара аьттехьа): аппаратчик Д. Шатилов, воккхагIвола инженер-технолог цеха халкъа тIахьожама группа председатель Д. Ярмуратий, аппаратчик В. Старцев, технологически оборудоване наладчикаш А. Костецкийи В. Французови микропровод тIахьорчабелга тоадара хьакъехьара дош дувцаш ба.

А. ГРИНЬКО сурт. ТАСС фотохроника.

ХЬИНАР АЙДЕННА КЪАХЬЕГ

Пятилетка хьалхарча кхаь шера план СССР кердача Конституце шу дузача денга кхоачашъяра болча Горячеводски бурувдеттарий боламагIа къахьегача Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша къаьстта дика болх бу укх шера. Шоаш тIайийца декхараш тIеххкхоачашдеш ба уж.

Бурув тохара кхаь бетта план 28 марта кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа цар техад 15 метр бурув. Дерригa укх шера теха бурув 6315 метр я. Эксплуатацонникашка дIаеннай кIаларча мелашкара йоккха мехкдаьтта кIеж теха йола цхьа скважина. Ер бутт бовлехьа планал совгIа кхы а 400 метр бурув тохаргда цар.

ЗIамигчун а доккхачун а кхомбарах пачхьалкхенна укх шера 130 эзар сом пайда баьб.

Бурув тохара балхий управлене бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай февраль бетта деиз тIадоагIача шера чотагIа къахьегаш йолча Куприянов Анатоле кулгалдеча «Минеральная-15» яхача буровой коллективо. Иштта дика къахьегаш я укх деношка квартала план кхоачашъярал совгIа кхаь шера план а толамца кхоачашъяь йола Ковалев Кирилл Михайлович керте латтача № 227 йолча буровой коллектив а. Цо 4915 метр бурув техад, из хул кхаь шера планагIа лаьрхIачул 15 метр дукхагIа.

Бригаде массаза а шоай смений нормаш тIеххкхоачашъеш хиларца белгалъяьнна я КорыстылевгIар Василийи Анатолийи, Сурмин Владимир, Чупчин Анатолий, кхыбараш керте латта сменаш.

Ше тIайийца декхараш дикка тIеххкхоачашдеш я Олейников Леонида кулгалду бригада. Март бетта планагIа 600 метр бурув тоха дезаш хиннача, цо техад 900 метр бурув. Иштта дика болх беш кхы а дукха бригадаш я управлене.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

ОТЧЕТ ЛУШ Я ГОРИСПОЛКОМ

Укх деношка хилар халкъа депутатий Грозненски городской Совета пхелагIа сесси. Цига ладийгIар городской Совета исполкомо 1977 шера баьчна балхах горисполкома председатела В. М. Шамардина отчет еш даьча къамаьлага.

Докладчико а сессе къамаьлаш даьча депутаташа а белгал ма-дарра, организацихойни а наха юкъе а беча балха боарам айбеш горисполкомо, отделаша, управленеша, массазарча комиссеша кIоаргагIа тийхкаб промышленни предприятей, транспортни, гIишлошъеча организацей социально-культурни учреждений, бахача наха бытовой гIулакхаш деча организацей болх.

ДIадахача шера горисполкомо, цуй отделашей управленешей дукха теркам баьб къахьегамхой жилищно - бытовой хьалаш тоадара, культурно - бытовойи коммунальни гIулакхаш дикагIа дара, наха коммунистически кхетам балара, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доаггIа накъадахара йола мероприятеши. 1977 шера тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара.

Город Грознена вIаштта кхозлагIа хьожаьй 1977 шера лелаьнча Эррнгсоюзни социалистически яхьа итогех КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх.

Ди тIехьа хозлуш, тоалуш хьайоагIа республика столица. ДIадахача шера грозненцашка кхаьчай 133,4 квадратни метр нах чубаха цIеноw. Болх бе йолаеннай керда ши школа, пхи берий учреждени, драматически театр, кхалнаьха консультаци, кхыйола объекташ. Дукха балхаш даьд нах чубаха цIенош тоадара. ДIадахача шера Советашен ведомствашен цу балхашка дIадахийтад йиъ миллион сом гаргга ахча.

ДикагIа а дукхагIа а ду городе бахача наха деш дола бытовой гIулакхаш. 1976 шера даьчул 270 эзар сома дукхагIа гIулакхаш даьд дIадахача шера городе бахача наха. Бытовой гIулакхаш дара керда предприятеш болх бе йолаеннай микрорайоне, Калинина цIерагIча поселке, «Березка» районе.

Депутаташа, къахьегача коллективаша, городе бахача берригача наха хьинаре дакъа а лоацаш, районашта, жилищно-коммунальни органашта, домовойи улицайи комитеташта юкъе шерра яхь а йоаржаяь дир город дIахо тоаяра, гаьнаш йогIара, архитектурно-художественни даькъе кийчъяра, санитарни хьал леладара балхаш.

Городе 188,6 эзар квадратни метр наькъаши тротуараши ехкай, 170 эзар квадратни метр наькъаш тоадаьд. Цу гIулакхашка дIадахийтад цхьа миллион сомал совгIа ахча. Городе газ чуйиллай 6,5 эзарнел дукхагIча квартирашка, 29 километр газопроводаш ехкай.

Шоашта хьакъоастаяь моттигаш тоаеш хадданза балхаш ду «Красный молот» завода, малхбузен электрически сетей, «Грознефтегеофизика», опытно-эксперементальни завода коллективаша.

Город хозъяра, тоаяра даь балхаш дукха дале а докладчикой сессе къамаьлаш даьча депутаташен халкъа депутатий Заводской районни Совета исполкома председатела С. С. Батаева, гороно заведующе Е. Л. Гельмана, культура городской отдела заведующе П. А. Симкинас, горэлектросета директора Н. З. Свердлика, республика чурча гIулакхий министра заместитела Н. Д. Тюлькина, КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара С. М. Магомадова, кхычар керттера уйла тIаяхийтар долаш долча кхоачамбоацараштa, укх шера кхоачашде дезача декхараштa.

Е а йоагIаш критика йир сессе гIишлошъечар балха. Наха чубаха цIенош, социально-культурни коммунальни объекташ хьалъеча дукха кхоачамбоацараш да. Городе хьалбаь цхьа цаI гIирс цхьа гIалат ца ца доалаш хилац. ДIадахача шера моттигерча Советий гIирсаш хьалдеча пайда ца эцаш дисад кхо миллион сом ахча. Воча кьале да гIишлош эшача материалашцен оборудованецен Iалашъяр. ГIулакхаш тоадара де дезар дац гIишлошъеча организацей кулгалхоша.

Городе бахача наха тоъам беш бац бытовой гIулакхаш дерий болх а. Итт предприяте кхоачашъяьяц бытовой гIулакхаш дара план. Царех я «Грозгорпарикмахерские» яха объединени, № 1 йола ремонтни-гIишлошъю управлени, «Грозавтотехобслуживание», кхыяраш. ЛерттIа гIулакхаш ца дара, деча гIулакхех прейскурантах боагIачул дукхагIа мах бахарах чIоагIа раьза бац нах. Наха гIулакхаш дара культура айяра да бытовой гIулакхаш деча предприятей керттерча декхарех цаI.

Дукха кхоачамбоацараш да коммунальни предприятей балха тIа а. ДIадахача шера цар йизза кийчъянзар инженерни сетеш, наха чубаха цIенош, школаш, берий, дарба ду учреждениш Iанга, цудухьа цхьайолча районашка бахача наха хало хилар йIовхал, газ, хий ца тоъаш.

Грозненцаш леткъа бокъо а йолаш чIоагIа леткъаш ба автобусаш, трамвайш, троллейбусаш во лел яхаш. ГПАП-1 хIара денна яхар мо лине араяийтац планагIа йоагIа автобусаш, лелара графикаш телхаю, дукха автобусаш лине тIара дIаух технически талхарах. Кхы дикагIа дац гIулакхаш трамвайни-троллейбусни управлене а.

Цхьабакъда депутаташа — ГПАП-1 автомеханика В. С. Михнос, Грозненски локомотивни депо машиниста В. П. Потемкина, бурув тохара балхий Старопромысловски управлене бурув деттача А. Х-М. Мальцагова белгал ма-даккхара, цхьаькха цхьа бахьан а да транспорто болх во бара. Из да наькъаш дика ца хилар. ДIадахача шера наькъаш дехкаш а тоадеш а дукха балхаш даь дале а, наькъаш хIанз а воча хьал тIа да. Наькъашка хьежа, уж ший ханнахьа тоале, цIенде дезача автомобилий наькъий эксплуатационни-линейни управлене ший декхараш лерттIа кхоачашдац.

Iан замалахь дукха наькъаш дехад, къаьстта маршруташ 9, 30, 1, 25 йолча. ХIара денна из бахьан долаш духхьал ГПАП-1 гIолла телха а телхе лине тIара дIаух 10 — 15 автобус. Цо чIоагIа зе ду предприятена.

Сессе нийса белгалдир наха гIулакх дара культура, водителий дисциплина лоха хилар.

Зелено-парковни боахама тресто тоъам болаш балхаш дац, йоахар сессе къамаьлаш даьраша, города баьццарча дувхар дувхара. ДукхагIйола газонаш каннахьа цхьалхаяхац, воча хьал тIа я Комсомольски парк, Южный майдан тIара сквер. Хий диллара сеть хьалъелга къоастаде дезаш да, городера паркаш, скверaш, газонаш цхьалхаяханза яргъяц.

Городе ваха хIара саг шоай город хоза хилар ловш ва. Цу хьакъехьа дукха да спецавтобоахамах тийша. Бакъда укхаза каст-каста телхаю нувхаш дIакхахьара график, къаьстта наьха шоай довлахьа цIенош дола улицаш во цIенъю, хIаьта цхьайолча улицашка вIалла ба а бац дворникаш.

Докладчико а пренеех къамаьлаш даьча депутаташа а нийса белгалдаьхар цхьайолча предприятей кулгалхоша шоашта гонахьара моттигаш цIена лелаяра е еза йоакхо яц, яхаш. «Автоспецоборудование», Грозненски ремонтно-механически заводий, «Севкавнефтегазстрой» объединене «Старогрознефть» НГДУ коллективаша чакхдаьхадац Краснознаменная, Моздокская яхача улицашка, Иванова поселке сердал йиллара дIадоладаь балхаш.

Город хозъеча, тоаеча дукха хIама де йиш йолаш ба городе баха нах. Цу даькъе гIо де деза улицайи домовойи комитеташа, депутаташа, милице.

Сессе дукха уйла тIаяхийтар торговле, общественни кхачан предприятей, унахцIено лораяра учреждений, школай балха, физически культура дегIайоалаяра, къахьегамхой салаIар вIаштIехьдаккхара, зуламца, хулиганал леладарца къовсам лоаттабара дешашта.

Кхоачашданза, къоастаданза гIулакхаш хIанз а дукха да городе, яхаш дийцар депутаташа. Горисполкомо, цуй отделаша, управленеша цIенхаштта уйла тIаяхийта еза уж къоастадара, дукхагIа хьадеха деза шоай соцамаш кхоачашделга.

Сессе тIаийцар города боахам а культура а дIахо айяра планаш толаме кхоачашъяра тIаберзабаь соцам.

Т. ТУГАНОВ.

Хьалхарча квартала план — итт ди хьалха

«ХIара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагIа къа а хьегаш, дика къахьегама толамаш доахаш я укх шера Московски «Котлоочистка» яхача завода чуйоагIача Грозненски филиала коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий кхаь бетта план 21 марта кхоачашъяьй цо. Дукха балхаш даьд филиала болхлоша «Грозэнерго» теплоэлектроцентралашка. Социалистически яхье хьалха латташи массаэ шоай повкъосташта хьокхам телаши къахьегаш ба укхаза яьш цIендераш А. Горский, Э. Григорьев, А. Глушко, А. Шевцов, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

ХIанз жа дахкача хана Шелковской района «Красный пахарь» колхоза жаIуштa шоай низ дIакхоача новкъостал деш ба Каргалинская яхача юрта баха итташ мехкарий.

ВоккхагIволча жаIуно Ханмурзаев Курунтурсуна кулгалдеча бригаде сакманцика декхараш кхоачашдеш къахьегаш я новкъостал де ена комсомолка Хасбулатова Мукминат. Цо беча балха геттара раьза ба бригада кулгалхой. ХIара бIаь жийна тIехьара юкъера лаьрхIача 134 Iаьхар хьакъоастабу укхаза. ХIаьта царех кIанзалца цхьаь-цаI юкъера а баьннабац. Из толам боаккхаш доккха дакъа юкъедихьад Хасбулатова Мукмината.

СУРТА ТIА: комсомолкас Хасбулатова Мукмината кхедеча Iоахарий хьалага хьожаш ба «Красный пахарь» колхоза керттера ветеринарни лор Сулейманов Руслани (аьрдехьа латтар) керттера зоотехник Шадиев Юмадуи.

М. ТКАЧЕНКО сурт.

ТIехьабусараш боацаш бе болх!

КЪАХЬЕГАМА ХЬИНАР АЙДЕННА

Мехкарча мехкдаьттахоштa хьалхашка Iалаьмате доккхий декхараш оттадаьд парте XXV съездо: шера доаккха мехкдаьтта пятилетка чакхйоалаш 620 — 640 миллион тоннага дIаккхоачаде. Из декхар кхоачашдеча шийгахьара белггалара дакъа лоац тха химически реагентий заводо — вай мехка а кхыметтел Европе а ший тайпара кхы цхьаькха йоацача заводо. Заводо арахец химически реагенташ: кIоарген тIехкIоарген мехкдаьттан газовни скважинаш йоахача хана юкъеухийта конденсированни сульфитно - спиртови моака (КССБ) — 1, 2, 4. феррохромличносульфонат (ФХЛС). Тха реагенташ юкъеухийташ хилча дикка сихлу бурув тохара процесс, хIаьта тхогара уж дIакхухьараша баркал оалаш дукха каьхаташ кхаьийтад.

Цу деррнгача хIамаша чIоаггIа бехктоккхам тIабулл завода коллективана. 1972 шерре а кхаьчай завод проектий низага, шерра-шерра лакхлу темпаш, толаме кхоачашъю пачхьалкхен план а доккхий социалистически декхараш а. «Союзнефтеспецматериалы» яхача Эррнгсоюзни производственни объединене хьалхалатта предприяти я завод. 17 квартале вIаштта хьалхара моттигаш яьхай завода коллективо мехкдаьтта промышленноста министерства предприятешен организацешен лелаьча Эррнгсоюзни социалистически яхье.

Керттерча даькъе деррнгача технико - экономически хьокхамашта толаме чакхдаьккхад 1977 юбилейни шу.

Цу шера планал совгIа маьхала яьккхай 54 эзар сома маьха продукци, планал совгIа 79 эзар сома пайда баьб. Товарни продукци хьаярга бода мах 1,5 процент лохбаьб, 1976 шерарчул дикка дукхагIа лакхдаьд заводо 1977 шерара производственни хьокхамаш; продукци маьхала яккхара 8,8 процент, пайда бара — 17,7 процент, къахьегама овсарле — 5,9 процент.

Цхьайола халонаш а хул тхона производственни гIулакхаш чакхдоахача. Шоай бизгача низаца болх бац мошнасташа. Цу тIа а тIаувттача Iоткъамо оборудоване болх юкъагIа боах, дукха къахьег, ахча доаду ремонташ еш, оборудовани балха кийча лоаттаяра. Вай мехка массе миIинге — гаьнарча Къилбаседе а Дальни Востоке а тIехьа, кхыметтел экспорте а (Иемене, Афганистане) дIакхоач тха продукци. ТIаккха продукци маьхала яккхара план кхоачашъеча халонаш увтт цхьаболча потребителаша шоаш дIаийцача продукцех боагIа нах саннахьа хьа ца теларах.

Арахеца реагенташ чIоаггIа хоатташ я. ХIанз 21 эзар тоннага кхоачаш мара хьаеш йоаца КППБ 1980 шера 30 эзар тонни 6,5 эзар тонн мара йоаца РХЛС-14 эзар тонни хьае лаьрхIадар перспективни планагIа керда болх бе йолаялийтача объекташтa цхьана, цхьабакъда технически проекташ кийча ца хилар бахьан долаш хIанз а хьалде доладаьдац производство шеръергйола гIирсаш.

ХIанзарча хьалашка производства боаррамагIа болх белгеn из йоккхагIа хулийтилгеn Iалаш мишта дергда? Уж дешаш да тахан эггара сагота гIа къоастаде дезараш. Цу гIулакхa производствана доал дара структура хувца, технологи эргаяьккха тоае еза, завода беррнгача болхлоша тIагIертта къахьега деза.

Эррнгача завода юкъарча отчетни собрание кIоаргга анализ йир дIадахача шерарча производственни гIулакхий дикача а воча а оагIой. ХIаране ший деррнгача дегаца чулаьцар завода директора яь отчетни доклад. кIаране уйла йир болхлочун езача цIеро яххача тайпара деррнга а даьдий-хьогI ше аьнна а хьалхагIа хинна къахьегама сийлеи 1977 шера IV квартале карара ялийта карара кара тела мехкдаьтта промышленноста Министерства ЦIе байракхи юхаяккхара де дезачун а.

Цу даькъе хоадамболлаш болча лоархIаме кила езаш я шерреи кердача тайпареи вIаштIехьъяьккха социалистически яхь — белгалдаь мулаш чакхдахара боккха низ. Из вIаштIехьъяккхара лард — завода чухьа лелаеча яхьа условеш — даим кхувцаши эргайоахаш тоаеши я. Кердача условешка диллача юхаювца оттаю продукци хьаяра план кхоачаш ца яьча, сменайи участкайи материалаш. Къаьстта чIоагIа уйла тIайохийт яхьа итогаш еча хана — участкерча къахьегамеи производственни дисциплина хьала.

Завода къахьегамхоша шерра хьаллаьцаб «тIехьабусаш цхьаккха саг ма хилва лалла» яхаш девиз а йолаш болх бе аьнна баь тIахьехам. Из дош кхоачаш а деш, дукхен чIоаггIен организаторски кхетамен болх бу заводе еррнгача производственни участкашка, сменашка, кIара болхлочунга планови заданеш кхоачашъяйтар, продукцеи къахьегамеи дикал лакхъяйтар, экономе режим чIоагIа лелаяйтар, чIоаггIа вIаштIехьбаьнеи къахьегама дисциплина йолаши хилийтар духьа.

ХIанз яхьа итогаш хIара денна ю, кIоаргга анализ а еш, цаIаш тIехьа хIана бус а вокхар лакха хьокхамаш мишта хинад а хьож. ЛорзагIа баьнна болх кхы ха-минут а йоацаш юхаметтаоттабара оарцагIйоакх коллектив. Яхье яьнача эррнгача сменаша селхан баьча балхах хьахинар тахан бIаргагу хIара болхлочоа «Хьокхамий доска» тIа.

Цхьабакъда карагIдаьинарашца чакхдалац дIахо де дезараш. ДIахо де дезараш дукха да завода чухьара социалистически яхь бокъонца чIоаггIа низ болаш, коллектива хьехам луш, планаши социалистически декхараши кхоачашдеча хоадамболлаш дола дакъа лоацаш хилийтар духьа. Къаьстта уйла тIайохийт продукце дикал тоергйола торонаш кхы тIа а лахара. Завода чухьа лелаеча социалистически яхьа хьалашка керттера моттиг дIалоац дикала хьокхамаша. ХIанз брак яр продукци арахецар план кхоачаш ца еш йитара нийсса да.

БIарччача цхьан технологически зIанарца шоайла ювзаенна я химически реагентий цеха сменай коллективаш. ХIара смена болх хьалхарча смено дикеи тешамеи къахьегарах тийша ба. Цудухьа яхьа керттера декхар — тIехдика продукци арахецилга Iалашдар. Вешта аьлча, хIаране шоай смена балха дикала хьалхара денна ца Iеш жоп лу ииттал дика лоалахочун къахьегам хилийтара хьалхара а. Укх тайпара правило оттаяьй: сменана хьовзам баьбий Iа — классни моттигига даха дог дац хьа, кхыметтел хьа коллективо къаьстта доккхий толамаш даьхадале а. Брак хинна хIара моттиг наьха санна айийй ювц. Из-м лоалахочун хьокхамаш толхадар хиина ца Iеш, социалистически яхь нийрчаяккхар а ма дий. Продукце дикала экрано хIара смене хьагойт брак яь моттигаши цунна бехке бараши. Цу деррнгача хIамаша вIаши юкъера бектоккхам лакхбу, эффективно, браки авареши йоацаш болх бе безам хулийт.

ХIара бетта-бетта хьалхарча кхаьрача дийнахьа завода керттера инженер волча гулъеча совещане. «Дикала ди» белгалдоакхх, участкай, сменай начальникаша, технологаша, хьалхалаттача болхлоша дакъа а лоацаш. Совещане анализ ю бетта баьча балха итогий, производственни дисциплина толхаяьча, технологически регламента тIерабаьинача моттигийн цун бахьаний, дерригa кхоачамбоацараш дIадахара тIаерзаяь мероприятеш белгалъю, цIаккха бIарг тIера ца боаккхаш уж кхоачаш мишта ю а хьежаш.

Продукце дикал къерда система юкъейоалаяьча хьалхарча юкъагIа баьча балхо а цунга хьежжа яхь вIаштIехьъяккхаро а йиш хилийтар дикка доккхий хIамаш карагIаувла. БIарччача 1977 шера а укх шера шин бетта а бокъонца технически условеша ма-яххара йолеи I категорей эсалагIа йоацеи продукци арахийцай заводо. Цхьанна а потребителагара продукци во я аьнна рекламаци еиаяц заводага. Халданза арахецар дика продукци хиларах тхоай лоархIамегIа йола продукци — №№ 1, 2 йола конденсированни сульфатно - спиртови моака дикала эггара лакхагIа йола категори оттаяйтара аттестацена кийчъеш да тхо.

Пятилетка кхоалагIча шера паччахьалкхен план кхоачаши тIеххоачаши яр духьа лелаеча Эррнгсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха хьинаре дакъа лоац завода къахьегамхоша.

ДIахо чакхдоахаргдолча гIулакхий низ бола программа а лаьрхIа тIаийцар оаха 1978 шера социалистически яхь йоаржаяра хьакъехьа яздаь КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо. Из къахьокх укх шера хьалхарча 2 беттен март бетта хьалхарча итт дийнахьен баьча балха итогаша.

Хьалхарча 2 бетта продукци маьхала яккхара план 101,3 процент, къахьегама овсарле лакхъяра план 103,4 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа хьа а яь дIаяхьийтай 90 тонн КССБ, 62 тонн ФХЛС.

Соахка цу ханна яьчунца нийсйнча 4,5 процент дукхагIа хьаяьй продукци, къахьегама овсарле 2,1 процент лакхъяьй.

Уж алхха цифраш, процентащ хинна Iац. Царех боалл бIарччача коллектива атта боаца, хьинаре къахьегам.

Сийлен хоастами хилба шоай хьаьналча къахьегамца толам боаккхача ондо дакъа лацара новкъостал даьча тха яхье хьалхалаттараштa. Уж ба Малыгина Нина Павловна — химреагентий цеха аппаратчик, Нуднов Василий Васильевич — газоэлектросварщик, Тонкогубов Петр Алексеевич — воккхагIвола инженер - технолог, Редькин Николай Григорьевич — КИП-а слесарь, Борциева Клавдия Александровна — технологически цеха аппаратчик.

Укх шерара паччахьалкхен план йоккха я, хIаьта а тха яр кхотаенна чIоагIа коллектив я, тIаккха морально - психологически климат а дика я — цо тешам лу производстве толамаш доахаргхилара. Къахьегама хьинар айденна йолча завода коллективо производстве доккхий хIамаш карагIдувларца белгалдоаккхаргда пятилетка кхоалагIа шу — балха эффективности дикали лакхъяра шу.

Р. СЕМЕНИХИНА,
Карабулакски химреагентий завода йоккхагIйола экономист.

ИТТЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКА МУЛАШ

КХОМБЕРИЙ АРИФМЕТИКА

1978 шера план кхоачаш а тIехккхоачаш а яра социалистически яхь йоаржаярахи производства эффективности балха дикали лакхъярахи долча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС ВЛКСМ ЦК Письмо тIа белгалдаьккхад «вай общество йIаьхегIа ме хул, кIаман дикагIа кхом беш хила еза. Къаьстта лоархIаме да халкъа боахама тахан эггара чIоагIагIа эша продукци кхояр».

Iалаьмате йоккхача боахам лелабара механизмаца дукха факташ я цIенача экономически хьокхама — продукци арахецарга дIадодачунна Iаткъаш. Цу деррнгне расчети анализи яр, эггара толашагIа йола решенеш къоастаяр — из я боахам лелабара лакхара математика.

Нижне Тагилерча Ф. Э. Дзержинске цIерагIча Уральски вагонашъеча завода къаьна кадрови болхло Ксенофонт Васильев башха дика йовзаш вацар экономически планированеи управленеи говза оттаяь бокъонаш. Цхьабакъда производственни арифметика дика кхетайора. Цун IаьдалагIа иштта дар из: хье, болхло вале, гIулакхашка диллача а хила веза хьо дика да санна: лархIа деза хIара кепиг, хIара грамм, электроэнерге ватт, хьайна къахьегара мел эшачох боаггIача тайпара пайда эца беза.

Прессови цехе металл тедаш волча Васильева йоккха йоаца чот яьй: продукцех дIадодачунна юкъе 85 проц. дIалоацаш долча металла бIаьщ тоннаш чакхйоах укхаза дени буси. ДIадода металл цхьа процент кIезнгдича — хIара денна бедала массехк тонн кхое йиш я. ТIаккха мишта дергда из.

ДIаволавелар из наладчика Федор Лунева новкъосталца йоаккхаш йола оатхал бокъонца дика лертIа яккхаргара. Заготовка дозал лохделар, амма цо а дог гIоздаккханзар — дукхагIа хилар довш дола металл, хIаьта экономи а хилацар. ТIаккха болхлоша гIо дийхар технологагара Александр Попловгара. Специалисто цу сахьате кхетайир болхлой уйла. Гучадаьлар, кхыметтел геттара зIамигача кусокех, уж дIа а ца кхувсаш, металл теддашехьа дIакъеста а еш Iоехке, моллагIа пайдана йола хIамаш, масала шайба, арахеца торо хилар. Кхаь инициаторах дIакхийтар вилагIвар — участка начальник Дмитрий Тарасов. Цо къоастадир малагIча оборудоване тIа малагIча изделеш кийчъе йиш я цу отходий хIара тайпах. Хьахиннар совдикадар: цхьан бетта металл тедачо кходир металл ши тонн гаргга, отходех хьахиннача оатхалий цIена дозал лаьрхIача. Иштта, виъ коммуниста шоай знанеши опыти вIашагIа а теха, гучаяьккхар кхомбара керда метод.

Из почин партийни бюро заседане ювцаш, дIадоладаь гIулакх бокъонца чакхдоаккхаш оамал йолаш волча резчика Васильева хаьттар:

— Мишта лоархIаргья из экономи? ХIара резчико даьр фуд а ца ховш, дерриrа а цхьан яь чу дохийташ хилча, цхьаккха а яхь лелае йиш хург мичий цу гIулакха.

Блокнот кисара хьа а даьккха, бетташтa йийкъа йола лист хьайийллар Васильева. Цу тIа дIаязъяьча цифраша хьахьокхар баьча балха сурт: бетташка даьр вIашагIтеха шера даьр белгалдаьдар, шерашка даьчох пятилетке даьр гора. Яхьа доакъошхочо даьр тIаьръюккъе санна гуш дар. ХIаьта, дIаяздаьдар кходаьр мел металл да, из мел маьхе да. Цун процентах хьожае йиш йолаш яр премн а. Иштта хьахилар яхьа форма — хIаране кхомбара счетах.

Метод чIоаггIа эффективни хиларо администраторий психологена а хоадам боллаш лостам белар. Царна бIаргабайра кхомберий болама бокъонца бола низ. Из гIулакх вIаштIехьдаккхара оарцагIъяьлар партийни комитетали профсоюза завкомали совгIа завода еррнга администраци, экономически, технически, технологически службаш. Цо торо хилийтар материалашта расход яра нормаши цун учета формаши тоае, иштта хIара балха моттигера резерваш лаха а. Эррнгача Свердловски области шерра дIабаьржар болам.

Яхьа кердача формага бовлалехьа керттера ши хьал Iалашду заводе: бокъонца техка йола материалашта, инструмента, энергена расход яра нормаш хулийтилга, хIаьта иштта дIадочун нийса учет лелаелга Iалаш а ду. Беррнгача кечама балха ларде латт уйла а еш оттаяь ресурсашта расход яра система. Цу гIулакха шоллагIча ах шера предприятен цехийи штатерча экономически службаша дукххача общественникий новкъосталца тохк хIара изделин арахецаш дIадахарий деррнга тайпаш, из де йиш йолча, хIара операци еш дIадодар а. Анализо лерхIар кхо хIама да: хьалхардар, йолаш йолча нормаех, шера карагIдаьинараш теркал а деш, лакхъе езараш малагIаш я гучадоаккхилга. ШоллагIдар, прогрессивни нормативашта чуйоалае еза керда участкаши балха моттигаши малагIаш я ховлга, кхоалагIа, цу гIулакха кхоачашъе еза технически, организационни, экономически мероприятеш белгалъелга.

Анализах хьахиннараша новкъостал ду экономически службашта, материальни рузкъай малагIа тайпаш кхояра лицевой счеташ хIара участке хьайийллача бакъахьа хургда ха. Цу решенех задани хул цеха штатерча а общественни а нормировщикашта, механика, энергетика кхыйолча затратай нормаш лоархIаш йолча службашта. Нагахьа санна из хIара операцена де йиш яле, лицевой счет цхьан болхлочоа язъю. Нагахьа санна расход духхьал агрегата е линена мара лархIа а норма оттае а йиш еце, коллективни бригадни счет язъю.

Инструмента расход, масала, хIара операцена язъю. Болхлочоа инструмент дIалуш волча саго, ше лур Информационни вычислительни центре дIачулуча перфокарта тIа дIаязду. Бутт баьлча центро дIалу цеха хIара болхлочун кодови номера йола инструмента расход, нормал тIех яь расход а экономи а белгал а йоаккхаш. Уж сведенеш я лицевой счета тIа дIаязъераш. Нагахьа санна болхлочо цхьан бетта расход дукхагIа йича, тIабоагIача бетта цунна экономи дIаязъергьяц, цо декхар тIера дIадакихала-ца. ДIайодача электроэнерге, йIовхала, хин, газа, тоIадаьча фон учет лелаю хIара агрегатеи дукххача балха моттигашкеи счетчикий новкъосталца. ДIаухача керттерчеи гIонна йолчеи материалий учет а иштта вычислительни центре гIолла лелаю. Табуляграмма хилча, цехий экономически службаша дукха ха а ца йоаеш дIаязъю юххьанцарча учета даннеш экономе личии счета тIа. Кхомбарах луш дар кходаьчун суммага хьежже процентагIа оттаду, из къаьст-къаьста хул ресурса тайпаи, хIанзарча конъюнктурагIа предприятена из мел маьхе я теркал а деш.

ХIанз, масала, отчислени иштта оттаю: лака - басараш, шихтови, формовочни, гIонна йола материалаш — кходаьча ахчан 15 проц.; электродаш, металлопрокат — 20 процент; доагор, электроэнерги, тоIадаь фо, хий — 45 процент; чоалхане теда инструмент — 50 процент.

Кходаьр тоъал лакха хул. Планал совгIа арахецача продукце ресурсай дикка боарам юхе а бусаш, хIара шера планал совгIа миллионаш сомаш пайда кхоач предприятега.

Александр КОМАРОВСКИЙ. (АПН).

НЕКРОБАЦИЛЛЕЗАХ ФУ ХА ДЕЗА

Некробациллез дерригча юртбоахама хьайбашта, къаьстта а шолгоара барraш дараштa, хулаш дола дIа-юха дувла лазар да. Цу лазарах цамогаш хул коа тIара оалхазараш а. Из лазар хьедер бактериют некропорум оалаш йола микроб (некрозни палочка) я. Цунна чIоаггIа Iаткъ фецара кислород. ХIаьта а, арахьа тоъал дика йоахалу некрозни палочка. Масала, ахкан замалахь лаьттан тIа яхаш 25—30 ди доаккхалу цунга, Iан замалахьа — 2—2,5 бутт. ТIаьдача лаьтта 10—15 сантиметр кIоаргача, цу палочкана фецара кислород ца Iаткъача, дукха а дукхагIа йоахалу из. Масала, из лазар хронически долаш болча Iаттеи устагIани хийраяьннача муIаштеи баргаштеи юхе гIолла а хIаьта иштта лазар летача чурча органаш тIа а шераш доахалургда некрозни палочкага ца леш. Цхьабакъда фега уллайича, маьлха сердал тIалоаттайича, кIеж яьккха хий тIадахийтача, тайп-тайпарча дезинфицирующи средствашa цу сахьате йий дIайоакх из.

Цу лазарах цамогаш мишта хул хьайбаш? Некробациллез яха лазар кхийттача хана керттерча даькъе нифекци йоаржаер уне хьайба да. Цхьабакъда цу цхьан ханна ха деза, некробациллезах хала цамогаш хиннача хьайбаша меттел, иштта ца холуш, хронически лазар токхаш долча хьайбаша а доаржаду из лазар.

Эггара аттагIа хьайбаех лазар кхет цIока човхадаьча моттигашка, вешта аьлча човнашкеи аьчача моттигашкеи, е шаьрача мордаш тIа. ХIаьта хьайбаш хотталеи тIаьдача моттигашкеи лоаттадича, е бIаьстан юхьеи аьхкии ушал йолча моттигашка уж доажадича баргаши баргашта юкъера цIокеи кIаьдлу, тIаккха из некробациллез яха лазар кхетара дика аьттув болаш хьал да. Цудухьа бежа Iушеи жа Iушеи дийде дагIац, шера керте моллагIча хана доаханна е жена юкъе некробациллез даржари ца даржари керттерча даькъе цар беча балхах, цар шоай декхараш тешшаме кхоачашдарах тийша хилар.

Лазар кхетара белгало я хьайба чIоаггIа астагIа лелхаш хилар. Юххьанца цхьан кога астагIа хул уж — устагIа, Iаснлг е етт, тIаккха биъэ а кога астагIа а хиле, дIа ца а лелалуш дус царех хьайба. Цу хана температура лакхлу, пха сихагIа бетталу, лист-листа садоах, шура кIезигъю, гIоарал дов. ДукхагIча хана дийже улл лазар кхийтта хьайба. Лазар кхийттача моттиге чов хул, нод ара а ухаш. Лазаро дIахо болх булургбоацача доах декъа пхьынаш, маьженаш, тIехкаш. Цкъа барraш тIара муI Iойожаю. Белгалдаккханза даргдац, къоначa хьайбашта лазар дукха чIоагIагIа Iаткъаш а 1,5—2 беттага кхоачаш дIаьхлуш а хилар. Хьайбаш вIаштIехьа доацача хьалашка леладеш хилча, кхы а дукхагIа дIаьхлу лазар. Цу тайпарча хьалашка хьайбаш низмашта, цу инфекцена духьала оттара низ бохабу цар, хIаьта некробациллез кхийтача, из дуккхача хьайбашка доал. Цудухьа, бIаьстан - ахкан замалахьа хьайбашта некробациллез ца кхетийтара боккхача лоархIаме да хьайбаш леладераша укх тайпара мероприятеш чакхъяхар: ушал йолчеи тIо болчеи моттигашка жаи доахани ца доажадар, некробациллез яха лазар гучадаьннача базашка, даьгIенашка, сайца лаьттача моттигашка уж кхы юха ца дигар, и. кх. дI.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

чIоаггIа тишду некробациллезо, хIаьта цкъаза доа а ду.

Из лазар дувца а дезаргдацар, нагахьа санна вай республикерча дукххача боахамашка из гучадаьннадецареи из бахьан долаш царна хIара шера доккхий зенаш ца хуларен. Масала, укх статьяй авторо укх тIеххьарча шерашка доахаинеи женеи хинна некробациллез гучадаьккхад Шелковской района «Автуринский» совхозеи Куйбышева цIерагIча колхозеи, Веденски района Ленина цIерагIчеи XXII партсъезда цIерагIчеи колхозашка, Ножай-Юртовски района Ленина цIерагIча колхозеи «Заветы Ильича» яхача совхозеи, Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхозе, Наурски района «Терский» совхозе.

Вай республика хьалашка из лазар хIара шера бIаьстан юххьеи аьхкии, доахан дажа ухачеи лоам хьалдигачеи хана, хIаьта йоачаш йолаш деначa шера чIоаггIа дIадарж из. Цхьан ханна цамогаш хул Iулашцара итташ доахан е бIаьщ жа. Из да республикерча цхьаццадолча боахамашка бIаьстан юхьеи аьхкии хьайбаш тIаьдача, ушал йолча моттигашка доажадеш, юкъ-юкъе (7—10 ди массаза доал) кхычахьа дIа а кхувлаш уж ца доажадар, юххера а бежа Iушеи жа Iушеи баргашта лерттIа Iунал ца деш хилар бахьаи долаш.

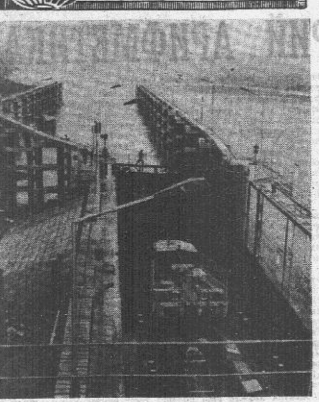
Цул совгIа, бIаьстан - ахкан замалахьа лоаман даьгIенашка хьайбашта эша хьалаш ца хилар, чулахка е кIалъотта моттиг ца хилар, къаьстта а йоачан йолча хана, чIоаггIа Iаткъ хьайбай организма, цу инфекцена духьала...

БIаьстан юхье, жаи доахани дажа лоам хьалдигале хьалхагIа, ветперсонала кулгалца дерригача хьайбашка хьежа чакхдовла, барraш цIендеи нийсдеи деза. АстагIа хьайбаши хIаьта иштта хьалхагIа некробациллез а хинна барraш телха хьайбаши Iулашта юкъера дIакъоастаде а лоам дажа ца дохийташ соцаде а деза. Хьайбаш лоамарча даьгIенашка хьалкхаьчачул тIехьагIа тарма лу екъагIча моттигашка леладе деза, цу гIулакха хьалхагIа тхир Iодожача аренача леладе деза уж, хIаьта делкъел тIехьагIа — теIача гIолла. ХIара 10—15 ди массаза доал хувца еза хьайбаш латта моттигаш, къаьстта а йоачан йолча деношка. Из долла хIама дIадаьлча, лоаман даьгIенашка дажаш мел йоаккхача хана кхоачам боллаш минеральни подкормкаца, къаьстта а поварени тухацей мелацеи Iалашдаь а хила деза хьайбаш.

Юххера а е къамаьл чакхдоалаш, дог тийша а волаш, белгалдаккха ловри сона, боахамий кулгалхошеи керттерча специалисташеи, хIаьта иштта фермай бежа Iуша а жа Iуша а лакхе дийцачох йоагIаш йола вывод ергхилар а некробациллезах общественни доахан лорадара шоай тарлуш мел дола хIама дергхилар а. Уж мероприятеш чакхъяхаро царна, шеко йоацаш, новкъостал дергда некробациллеза кхерам тIера дIабаккхара даь ца Iеш, иттлагIча пятилетка кхоалагIча шера хьайбай продукташ дукхагIа яхара пар тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара а.

Б. ДИКАЕВ,
Нохч-ГIалгIай ветеринарни Iилма - тохкама станце воккхагIвола Iилман болхло, ветеринарни Iилмай кандидат.

Доазол дехьара

ЮГОСЛАВИ. Мехка йоккхагӀъярех йола Дунай — Тиса — Дунай яха гидросистема хьалъяьйшнай. Цу системa керттерча магистралий дӀоахал 930 километр да, хӀаьта из бахьан долаш хӀанз хий дехкаш да 500 эзар гектар оахаш дола лаьтташ.

Гидросистема торо хулийтаргья юртбоахама производстве интенсификаци е а из промышленни ларда тӀа баккха а. Цо новкъостал дергда цу мехка гонахьера гонахье лорае, чкъаьрий боахами кемаш лелилгеи детӀадоаладе.

СУРТА ТӀА: система шлюзех цаӀ.

ТАСС. фотохроника.

ПАРГӀАТОН САДУКЪАРИЙ ЦХЬОАГӀО

Шоаш вӀашагӀа къастача хана шин господина вела а къежа вӀаши кулгаш лийцар. Раьза хиннача хьаьшо Ӏимерза фусамда шоайцига хьоашалгӀа хьийхар. Доллача хӀамах гуш дар, вӀашагӀкхийтта шаккхе а чӀоагӀа раьза хинна волга. «Тхона юкъера гӀулакхаш геттара дика тоаденнад», — цхьан багара доагӀаш санна хьакхайкадир цар пресса викалашка. Аккхарна дагадоаца хӀама дацар митта-кеташ уж хилар: визитера метта царца къамаьл деш вар Израила финансий министр С. Эрлих, кӀаьта Ӏимерзача фусамдаь метта — О. Хорвуд, цун къулбехьен - африкански коллега.

Сионистски паччахьалкхен викало Преторе расисташ болча йихьа из визит Тель-Авиван Форстера режиман юкъера бувзамаш шерлуш латташ хилар хьахьоккхаш дола керда тешал а хинна дӀаэттай. Шоайла вӀаши эзараш километраш гаьна йола ЮАР-и Израили шьан лагере пийсъялар цхьа бахьан доацаш дац. ТӀагӀоллара бе-бе йолча Израилеи ЮАР-еи пордошта кӀал хьулабенна боалл цар юкъара чулоацам — шоай къамаш тӀех лархӀара идея. Тель-Авиван Преторен доал деча гӀозараша духхьал цу реакционни доктрина ларда тӀа лелаю кхыча халкъашцара шоай агрессивни политика, кхоачашъю маӀанга диллача цаӀ йола Гаргарча Малхбоалерен Африкерен дунен халкъашта юкъерча империализма жандармий функци.

1948—1949, 1967-чей 1973-чей шерашка Ӏарбий - израильски тӀемаш долча хана къулбехьен - африкански расисташа дукха ахча гулдир Израила новкъостала. ЮАР-ера израильтянашта новкъостала яхийтар Ӏалаьмате дукха добровольций контингенташи тӀема кхоачама йоккхий партеши. Шийна даь гӀулакх диц ца де ловча Израило а нитта халданза гӀоду Форстера режима.

Духхьал из бахьан долаш израильски эмиссара ЮАР-е ше хьа ма кхаьччинге а хьакхайкадаьд, дунен халкъашта юкъерча арене хийраяьккха шийн лоялни доттагӀа хало тӀакхаьчача хана дӀакхосса дага бац шийн мохк аьнна. Переговораш чакхъяьначул тӀехьагӀа официальни коммюнике тӀа хьакхайкадаьд, лоархӀаме массехк соглашени яь хилар. Белггала аьлча, Израило юкъарчал лелалелга дӀатӀанийцад шийна бойкот оттаяь дола къулбехьен - африкански товараш европейски рынкашка кхоачадара. Из гӀулакх дарах баркал оалаш ЮАР-а предпринимателаша дош деннад Израилера шоай капиталовложенеш, милитаристски утарах садаккха ца а могаш гӀоарал довш латта израильски экономика хьаллацар духьа, алсамъяха. Переговораш чакхъяьначул тӀехьагӀа Иоганнесбурге ше къамаьл деш, С. Эрлиха хоам баьб, къулбехьен - африкански викалаша шийна беннача тешамах, укх гаргарча кхаь шера ЮАР-о израильски экономикага дӀалохийтаргда 50 миллион доллар, аьнна.

Цхьабакъда Кейптауне хиннача переговорашка ден повестка керттера пункт яр цхьана леладу тӀема - экономически гӀулакхаш дӀахо шердарца дувзаденна дешаш. Ховш да, дуккха шераш хьалхагӀа денз Израиль — ООН резолюцеш телха а ещ — НАТО арсеналашкара тайп-тайпара герзаш къайлагӀа ЮАР-е дӀакхухьийташ йола керттера перевалочни пункт а хинна латтилга. Тель-Авиво Преторе режимана шийн тӀема промышленноста продукци а лоаттаю. МоллагӀча тайпара бале а Израилан ЮАР-ан юкъерча тӀема гӀулакхий хьакъехьара хоам бехкаш йола лира цензура шинна а мехка оттаяьйоллашехьа а, кепайоазон тӀа аралийлхай Израило хӀанзле а шийга заказ даь хиннача «Решефа» классах долча ялх ракетни катерах кхоъ ЮАР-а дӀадахьийта хиларах йола сведенеш. ХӀанз израильски верфешка Къулбехьен - Африкански форда тӀема низашта хьалдеш латт вертолеташ Ӏохувша моттиг а йолаш дола кердача тайпа кемаш. Цу кемаш тӀа уттаю нитта Израиле хьаяь «Габриэль» яха ракеташ. Израило ЮАР-а лоаттаю «Кфир» яха истребителаш - бомбардировщикаш, автоматически кхувса герз, танкашта лаьрхӀа броневи Ӏоакъаш.

Тель-Авиви Претории массаза а шоайла дагаювл «партизанашца къовсам лоаттабара» опыти керда тайпа герзаши юкъедахьара. Израило ЮАР-е ухийт тӀема советникаши инструктораши. Тель-Авива Ӏаьдалаша официальнохарц ду шийн персонал ЮАР-е хилар. Цхьабакъда, кепайоазоно деча тешалагӀа, ЮАР-а доазон дӀоаххала электронни датчикаши, зембоаха посташи латташ бола «къулбехьен - африкански пен» хьалбеш боахк израильски специалисташ. Из хьалбара маӀан—апартеида система дӀаяккхар духьа къовсам лоаттабеча патриотий отрядаш чуяргйоацаш расистски рейха доазув айххийта дӀакъовлилга. Намибе къулбехьен - африкански оккупационни эскара юкъе а йолаш намибийски халкъа духьала тӀом беш я израильски «командоса» подразделенеш.

Ядерни герз хьадара дакъе расисташеи сионисташеи цхьана лаладу гӀулакхаш бахьан долаш африкански халкъаша сахьувзадар бехке дац. Уранана хувцаш Тель-Авиво Преторена ядерни технологи тел, эшшаш йола кадраш кийчъю. Ядерни бомба хьас лерхӀача ЮАР-еи Израилеи зуламе планаш чӀоагӀа кхераме я массане а юкъарча машаран кхерамзленнен.

Г. ТАЛАЛАЕВ.
(ТАСС).

ВАЙ ПОСЕЛОК — ВАЙ ЦӀА

В. И. Ленин ваь ди хӀара шера Ерригсоюзни коммунистически субботник дарца белгалдоаккхаш башха-дика традици я советски наьха.

Иштта хӀанз а, дукхавеза дунен пролетариата баьчча ваьча дийнахьа денз 108 шу дузаш, берригача мехка хӀара денна шерлу 22-гӀа апрель — «ЦӀе шоаттдн» лархӀа аьнна дӀайолаяь Москверча хьалхалаттача коллективай башха-дика инициатива хьаллоацаш бола болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце дуккха миллионаш болча викалий отряда болам. Субботника чӀоагӀа кийчо еш я «Сунжанефть» яхача газ мехкдаьттеи доахача управлене коллектив а. Коммунистически суботника кийчо яран из чакхдаккхаран общественни штаб чӀоагӀъяьй парткомо, субботника кийчо ечен «ЦӀеча шоаттдийнахьей» дергдолча балхий хьадда программа оттаяьй, хӀара цеха, участкана, бригадана а хӀаьта иштта Карабулак яха болхлой поселок — районе эггара дикагӀа йола, мехкдаьттахоша де а доагӀаш доккхал ден йола нах баха пункт тоаяра а гаьнашца-зизашца баьццара ерзаяра а чакхъяха мероприятеш белгалъяьй, хӀана аьлча цун тӀагӀоллара куц тоадеча, къаьстта а «ЦӀеча шоаттденошка» дакъа лоац поселкерча хӀара къахьегама коллективо, зӀамига а воккха а цига мел вахача саго.

Субботник долча дийнахьа «Сунжанефть» НГДУ шоай балха моттигашка воагӀаргва 100 совгӀа саг. ПланагӀа де лаьрхӀа балхаш да № 6 йолча кустовой насосни станце водопровода реконструкци елга, керттерча мехкдаьтта паркерча № 6 йолча резервуара ремонт елга, маркхал беча узлана ремонт елга, цхьа центробежни насос вӀашагӀйоллилга, № 105 йолча скважина районера магистральни водопровод хувцилга, болх беш йолча 1—2 скважина капитальни ремонт елга, пионерлагера капитальни ремонт елга, дуккха кхыдола лоархӀаме балхаш.

Массаза а санна, эггара халагӀа йола къахьегама вахта чакхйоаккхаргья газ мехкдаьттеи доахача 1-чей 2-чей участкай мехкдаьтта доахараша. Цар декхар тӀанийцад субботник долча дийнахьа газ мехкдаьттеи даккхара ден-бийсан планови задани 101 процент кхоачашъе а 9,5 эзар сома маьхя продукци яла а.

Керттерча производстве балха боацача управлене болхлоша шоай структурни подразделеней болхлой поселка территори цхьалхайоаккхаргья. 300 гаргга декоративни га дӀайогӀа, производственни культурно - бытовойи помещенешка кӀир тохен басар хьаккхеи, Комсомольски парк тоае, Быхалова улицагӀара штакетни карт тоае, цветникаши газонаши кердаяхь, тойтара агитаци кердаяккха лаьрхӀад.

Верригаш а лаьрхӀача субботнике дакъа лоацаш хургва 425 саг. хӀаьта цу дийнахьа даьккха дерригa ахча иттлагӀча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра пятилетка фонде дӀачулургда.

Укх деношка дика решени тӀанийцай халкъа депутатий Сунженски районни Совета исполкомо. «ЦӀе шоатта» хьатӀакхача йисача хана районера нах баха хӀара пункт цхьалхаяккхара, цига гаьнаш-зизаш дӀадогӀара, санитарни хьал тоадара месячник де. Цо вай юрташта, станицашта, поселкашта кхы а доккхагӀа новкъостал дергда ЦхьоалагӀча Мая ди хьатӀакхоачаш бӀаьстан хоза дувхар а дийха цӀейна накъаяхара, цига вахача хӀара сагага, къахьегача хӀара коллективага торо хулийтаргья шоай юрт е поселок цхьалхаяккхаран хозяйра дукхагӀа йоакхо яра. Шеко хила ягӀац цу дикача гӀулакха юкъе боацараш хургбоацилгах.

Цхьабакъда ховш хила деза нах бахача пунктерча ерригача предприятей, организацей, учрежденей низаш лакха культуреи тӀехдика санитарни порядоки лелаяр духьа вӀашагӀтохара, цига баха беррига нах оарцагӀбахара доккха дакъа, эггара хьалхарча аргӀанна, юртийн поселкайн Советий исполкомашка кхоачилга. Юххьанцарча партийнни профсоюзни организацешца, уличнин домовойн комитеташца цхьана шера социалистически яхь йоаржае езаш я уж цхьалхон баьхаш дикагӀа чакхдахар духьа, юрта е поселка белгалара территори даим лелае хӀара къахьегама коллективана тӀа а чӀоагӀъяь, кхоачаш мишта ду массаза а шоаш хьежаргйолаш хьаьддача боараме балхаш белгал а даьха.

1978 шера 1 марта 20 шу дизад «Сунжанефть» яхача газ мехкдаьттеи доахача управлене. Цу юкъа городя хьисапера хоза тоаенна поселок я хинна дӀаэттай хьалха хинна Карабулакски станица. Цу даькъе кӀезига хӀама даьдац тха коллективо. Цхьан хана алхха ше цаӀ мара яцар из, хӀаьта хӀанз поселке бахаш а къахьегаш а ба йоккхача 10 промышленни, гӀишлошъю, транспортни организацей болхлойи гӀулакхера нахи. Массане а новкъосталца кхы тӀа а йоккхагӀа хулаш тоалуш йоагӀа поселок. Цхьабакъда из тоаяра, массе метте гаьнаш дӀайогӀара, санитарни хьал тоадара, цун социально-культурни база детӀайоалаяра даькъе де дезараш кхоачамбоацараши хӀанз а дукха да. Цхьана хьинаре къахьегарца мара хӀанз дӀадоахалургдац уж.

Цудухьа, юрташка бахача наха деш дола культурни гӀулакхаш тоадара даькъе партеи правительстваи чакхдоаха гӀулакхаш а хӀаьта иштта нах баха моттигаш хозъечеи цар санитарни хьал тоадечеи предприятей, организацей коллективаша, цига вахача хӀара сато юкъарчал доацаш дакъа лоацилга Ӏалашдара халкъа депутатий Сунженски районни Совета исполкомо яь маьхера решени а къоабалъеши раьза хинна хьаллоацаши йола «Сунжанефть» НГДУ коллектив Карабулак яха болхлой поселок хозеи дикеи хилийтар духьа «Вай поселок — вай цӀа!» яхаш девиз а йолаш лелаеча социалистически яхьа юкъеяха я. Карабулакски поселкови Совета исполкомо укх гарггарча хана цу даькъе хьадда практически гӀулакхаш чакхдоахаргхилара а райисполкомо яьча решенегӀа поселок тоаяра хьакхайкадаь месячники 22 апреле дергдола коммунистически субботники лаьрхӀар кхоачашдулургдий хьажара эггара хьалхара мул хинна дӀаоттаргхиларга догдоахаш а я.

В. КАРТАШОВ,
«Сунжанефть» НГДУ начальника заместитель, районни Совета депутат.

ГӀАЛГӀАЙ БАГАХБУВЦАМЦАРА

«Наьха саг»

— Нани, ва хӀама йий вайцига? — хаьттад мангала ваха цӀавенача Цагена.

— Даьра кхы совгӀа хӀама-м яц, — аьнна, шийла сискали кӀолди оттаяьй цо вӀа.

Цаген шу тӀа а хапехьа Цагена йиша йига найц венав аккхар коа. ДӀатохаеннача устнанас котамаш йоаяьй.

— Сона-м ва хӀама мича яр укхаза, — аьнна, дегабуам баьб найц дӀавахачул тӀехьагӀа Цагена.

— Эъ, из-м хьаша ма вий! — аьннад нанас.

— ХӀаьта хьайна тхоах дукхагӀа везаш вар венна юсийла хьо! — аьннад Цагена.

— Остопиралахь, остопиралахь, ма-алалахь. Из-м наьха саг ма вий, — яьхад Цагена нанас.

Бехк баккхар кхераш

ДӀа мел дийна ялат чуийцачул тӀехьагӀа дикка доккха совгӀаташ а дехка говраш хохкаргйолаш соцам баь хиннаб Цаген вахача юртарча нака.

— Лоалахой а ма дарий вай, боккъала цига хахка говр я сона. Цох доккха гӀулакх хулар сона, — аьнна, цхьан шийн лоалахочунга дехар де ваха хиннав Цаген.

— Эъ, воше, хьогӀ-м вӀалла гӀулакх-эздел а мича доалл. Хаций хьона цкъарчоа фуд шугахьа, малад шугахьа, могаш дий шо аьнна, дахар-денар хаттаӀ — Ӏа-м цӀагӀа чувоаллашехьа а, вӀа а хьа а доацаш, говр я ма-яхий! — аьнна, варах а дехкеваьккха вахийта хиннав Цаген цун лоалахочо.

ДӀа цхьа - ха-зама яьннача хана шийн лоалахочун отарах цӀи яьнна бӀаргаяйнай Цагена. ХӀаьта цох хоам бе вӀалла сихлуш хиннавац Цаген. Шорттига дӀачу а ваха, Цагена аьннад:

— Сайре дика хийла шун, са лоалахой!

— Маршалца вахалва, Цаген, — аьннад лоалахочо.

— Фуд шугахьа, могаш левий шо? Берашка фу хьал да? Гаргара нах фу деш ба? Говр а доахан а Ӏангара даха доакъар Ӏалашдаьдий оаш? яхаш, дахар а денар а хетта воллаваннав Цаген.

Юххера а из кӀордаваьча лоалахочо аьннад:

— Фу гӀулакх дахьаш венавар, хьо, Цаген?

— ВоагӀаш-м шун отар доагала венавар со. Цхьабакъда, Ӏа юха а бехк баккхар кхераш воагӀашехьа дӀаала лоархӀаванзар-кх, — яьхад Цагена.

Пела хоастадар

Дилла а Цагенаца моастагӀал леладеш хиннав цхьа юрт-да. ХӀаьта цхьа бӀарг а байна хиннав из. Цхьан наьха дика тӀа вӀашагӀкхийтта шоаш сакъердаш болча хана шийн пела хоастадеш Цагена аьннад цунга:

— Шинне а цхьаьцца бӀарг боалба вай!

— Эъ, из фу яхилга да? — аьнна тохавеннав вож.

— Из даьра да сона хьо цхьаккха боацаш хилар ловлгаӀ—яьхад Цагена.

Беркат

— Оаш ладувгӀаре, шуга хаттa цхьа хӀама дар са, — аьннад гаьннарча мехкара воагӀаш цхьан пхьегӀа тӀа тӀаккхаьчача саго.

— Хаттал Ӏа, воше, тхоашта ховчох оаха жоп лургда хьона, — аьннад тхьамадас.

— Тоъал дукха ха яьккхай аз цӀагӀара ваьнна. ХӀаьта а аз шоана дувцаргдолчул дукхагӀа цхьаккха хӀамо цецваьккхавац со. ВӀалла а цун маӀан де ца могаш се висандаь, из шоана ховргдацар-хьогӀ яхаш ва со,— аьнна дӀадоладаьд къамаьл наькъахочо.

— Мехкара-мехка ваьнна со водаш, михо терка а еш гонга кхоачаш лакха буц яр. Воккхача сагои йоккхача сагои йоажа а еш, цунна юкъе яжаш йоахкар гӀелалла са даладоаллаш йола говраш. ЧӀоагӀа тамаш йир аз цу гӀулакхах. НаггахьагӀа дагӀаш баьца мергӀилг мара доацача малхо йокъаяьча моттиге кхаьчар со тӀаккха. ХӀаьта уж йоажаеш зӀамига ши кӀаьнк мара кхы саг а воацаш, яжаш йоахкар сов ярстарах шоай Ӏанарах а къехкаш йола бокъонца тоаенна говраш. ВанагӀа ма тамаш я ер, вӀалла даа хӀама а доацача яжаш яьхка уж говраш ма ерста а яр, михо теркаеча баьцала юкъе лелаш яраш ма гӀийла а яр аьнна хийтар-кх сона, — аьннад наькъахочо.

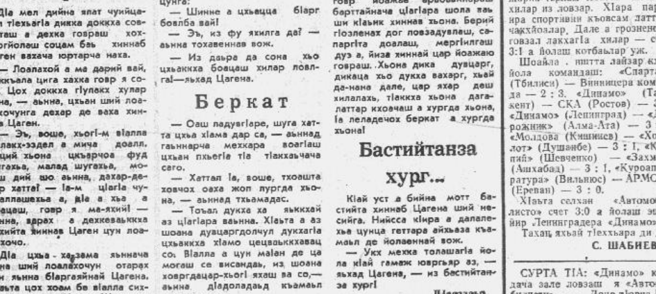
— О, воше, — аьннад пхьегӀа тхьамадас, — уж цӀе говраш михо теркаеча лакхача баьца юкъе йоажае арадаьннараш бартъийгӀача дезала даи нанеи хиннад хьона. Цар саготонах бала болаш говрий а сатувш хиннадац, хӀаьта цар юачох беркат а хилац! Вож ши говр йоажае арабаьннараш барттайнача цӀагӀара шола ваь ши кӀаьнк хиннав хьона. Берий гӀозленах дог ловзадувлаш, сапаргӀта доалаш, мергӀилгаш дуз а, йиза хиннай цар йоажаю говраш. Хьона дика дувцарг, дикаца хьо дукха вахарг, хьай да-нана дале, цар яхар деш хилалахь, тӀаккха хьона дагалаттар кхоачаш а хургда хьона, Ӏа леладечох беркат а хургда хьона!

Бастийтанза хург...

КӀай уст а бийна мотт бастийта хиннаб Цагена шийн несийга. Нийсса кӀира а далалехьа цунца геттара айхьаза къамаьл де йолаеннай вож.

— Укх мехка толашагӀа йола кӀай гамаж юврггьяр аз, — яьхад Цагена, — из бастийтанза хург!

ДӀаяздаьр
МАЛЬСАГОВ Або.

ХЬАЬНАЛА КЪАХЬЕГАМХО

Сийлахь - боккха Дай-мехка тӀом хьаьехьа денз болх бе йоласлар Берсанова Софа.

Шийн вурийтта шу даьлча яхар из барзкъаш тегача мастерске Ӏомаяла. Цу хана денз ше хьалаьца професси ца хувцаш, хьаьнала къахьегаш хьайоагӀа из. Дика ӀомабаьбСофас шийн болх. МаӀача а кхалнаьха а барзкъаш тегара йоккха опыт йолаш болхло я из.

Берсанова болх беш я хӀанз бахача наха бытовой гӀулакхаш деча министерствана чуйоагӀача № 7 йолча хӀамаш тегача ателье. Шийн хӀара денна план 130—150 процент кхоачаш а еш беркате къахьего. Цудухьа новкъосташа а администраце а лоархӀаш а сийдеш а болхло я из. Дукха тайп-тайпара совгӀаташ а сийлен грамоташ а тийнай цунна. Цул совгӀа, шийн декхар бехктоккхаме леладеш кагирхой хьекамча а я Берсанова Ӏисий Софа.

А. КЫЧИКОВ.
Автора сурт.

СПОРТ

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК» БАНГЛАДЕШЕ

ДАККА, 29 март. (ТАСС корр.). Бангладеше хьалхара доттагӀала матч чакхъяьккхар Грозннерча «Тереко». Цо счет 4:3 а йолаш эшайир «Абахан» яха команда. Ши бургац чутехар Хохленкос, цхьацца — Кудрявцевеи Якушкинеи.

ВОЛЕЙБОЛ

ДӀадахача кӀиранагӀа волейболах ловзара хьалхарча лигерча маӀача наьха командай СССР 40-ча чемпионата 4-гӀа тур дӀайолаелар г. Грозне керда хьалъяьча «Динамо» общественная энергетикайн спортивни залашка. Вай «Автомобилист» хьалхарча дийнахьа Вильнюсерча «Куроаппаратура» яхача командаца ловзаш хилар. Цу къовсаме 3:1 счет а йолаш вайчар котало яьккхар. ШоллагӀча дийнахьа Грозннера волейболисташ 19 очко а йолаш хьалхарча моттиге латтача г. Винницерча командаца ловзаш хилар. Керда зал тӀанк аьнна хьалйизза вӀашагӀкхийттача грозненцаша чӀоагӀа хьаллаьцар. В. Бойко, А. Курса, В. Салямов, А. Кораблев, М. Волосевич, Ф. Назаренко юкъевоагӀаш хинна, шоай коллектив, хӀаьта цар шоай мехкахой тешам боа а бинзар. Йиъ партега дӀакхаьча из ловзар кхоъ вайчар хьа а йоакхкаш чакхдаьлар (15:8, 15:12, 15:10).

Грознера «Автомобилист» санна диазза лайзача цкъаьцкъа ца эшаш чакхъяьннай Алма-Атера «Дорожники» Ленинградера «Динамои».

ХӀаьта самардийнахьа Бакурча СКА яхача командаца вӀашагӀкхийттар грозненцаш. Хьежарий теркам чӀоагӀа тӀаозаш хилар из ловзар. ХӀара парти ира спортивни къовсам латташ чакхйоалар. Дале а грозненций говзал лакхагӀа хилар — счет 3:1 а йолаш котбаьлар уж.

Шоайла . иштта лайзар кхыйола командаш: «Спартак» (Тбилиси) — Винницера команда — 2 : 3. «Динамо» (Ташкент) — СКА (Ростов) — 3:1, «Динамо» (Ленинград) — «Дорожник» (Алма-Ата) — 3 : 1, «Молдова (Кишинев) — «Хосилот» (Душанбе) — 3 : 1, «Каспий» (Шевченко) — «Захмет» (Ашхабад) — 3 : 1, «Куроаппаратура» (Вильнюс) — АРМСХТ (Ереван) — 3 : 0.

ХӀаьта селхан «Автомобилисто» счет 3:0 а йолаш эшайир Ленинградера «Динамо».

Тахан яхьай тӀеххьара ди да.

С. ШАБИЕВ.

СУРТА ТӀА: «Динамо» кердача зале ловзаш я «Автомобилисти» — Дона-тӀарча-Ростовера СКА-и.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ШВЕДСКИ ХУДОЖНИЦА СОВГӀАТ

Дукха ха йоанаш Москверча Доккхача театра фойе хьалтехар керда кхо сурт. Шведски художница Лагеркранц Зояс театра совгӀата денна дар уж. Цар тӀа хьахьекха ба Доккхача театра прима-балерина Плисецкая Майя, цӀи хеза бола балетни пара Максимова Екатеринеи Васильев Владимири, вовзаш вола советски композитор Хачатурян Арам. Уж сурташ лошо бесарча фоне художница шийн экспрессивни манерагӀа даьтта басарашца яздаь да.

Лагеркранц Зоя — «Швеци — СССР» яхача доттагӀлен общества активистка — дуккхаза вай мехка хиннай. Доккхача театра совгӀата денна портреташ хинна ца Ӏеш художница сурташ кхы а да СССР-е. Соахка СССР Ӏилмай Академена совгӀата деннад цо «СССР — Швеци» яхача доттагӀлен общества председатела, вай хана воккхагӀварех волча физика, Нобелевски преме лауреата академика Н. Н. Семенова портрет.

ГАРДЕНИНА Ирина,
АПН корреспондент.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 март

I ПРОГРАММА

8.00—«Ха». Информационни программа. 8.35 — Ӏуйранара гимнастика. 8.55 — Берашта дола фильм. «Флиппер» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. (США). «Акулашта чарахьал дар» яха 7-гӀа сери. «Ахча» яха 8-гӀа сери. 9.45 — Пионерийиа дешархойи Кишиневски Двореца налейн хахарийн ансамбла концерт. 10.10 — ВЛКСМ XVIII съезда накъадолхаш. 10.55 — Берашта дола «Седкъа» яха киноальманах. 15.00 — «Дешархой профессешка дӀа-юха берзабара хьакъехьа долча телевизионни документальни фильмай программа. 15.35 — Шахматни школа. 16.05 — «Книжка — хьа вахае». 16.35 — «Нах, со дегӀа воагӀа» яхача циклацара «Ловзонза йола роль» яхача телевизионни спектакла премьера. Автор — Зюзюкин. ЦхьоалагӀа дакъа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Мультфильмай программа. 18.40 — Миллионий ленински университет. «Советски сага духовни дуне». 19.10 — Центральни телевиденеи Еррнгсоюзни радиои эрсий халкъа инструментий академически оркестра концерт. Солисташ — УССР халкъа артистка Туфтина, Дунеи халкъашта юкъерча а Еррнгсоюзни а конкурсий лауреат Днищев. Дирижер — РСФСР заслуженни артист Некрасв. 19.35 — «Союзни республикай Конституцей проектай хьакъехьа». 19.50 — «Из деррига а цох лаьца» яхача телевизионни дукха серийни художественни фильма премьера. 6-гӀа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Шоана хетар». Передача дӀахьу музыкальни комментатора Доброхотовас. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Берашта дола мультфильм. 18.15 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀолла». Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала). 18.35 — «РСФСР Конституци проект ювц» (гӀалгӀай меттала). 18.55 — «Телехьажархочо хаттараш ду, критика ю, хьехам бу». 19.25 — «Хетадар» яха телевизионни документальни фильм. 19.45 — «Эффективноста а дикала а тӀехьа». Грозненски шурий комбината коллектив йолча (гӀалгӀай меттала). 20.05 — «Самукъане минуташ» (нохчий меттала).

31 март

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Ӏуйранара гимнастика. 8.55 — Берашта. «Флиппер» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. (США) «Флиппера керда доттагӀий» яха 9-гӀа сери. 9.40 — Концерт-вальс. 10.05 — «Из деррига цох а лаьца» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. 6-гӀа сери. 11.10 — «Книжкай кӀира». 15.00 — Документальни фильмай программа. 15.35 — «Массанена тӀехьа цаӀ, цхьанена тӀехьа массавар!» Ленинградера передача. 16.15 — «Москва а москвичаш а». 16.45 — «Нах, со дегӀа воагӀа» яхача циклацара «Ловзонза йола роль» яхача телевизионни спектакла премьера. 2-гӀа дакъа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Самукъане поташ». 18.30 — «Союзни республикай Конституцей проектай хьакъехьа йола беседаш. 2-гӀа передача. Передаче дакъа лоацаш ва СССР Ӏилмай Академе Паччахьалкхени Бокъоний института директор, СССР Ӏилмай Академе член - корреспондент Кудрявцев. Передача дӀахьу политически обозревателя Вознесенске. 19.00 — «Боксах дунен халкъашта юкъера вӀашагӀкхетар». СССР сборни — США сборни. Алма-Атара передача. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Флейта», «Тамашийна костюм», «КӀормац» яхача телевизионни художественни фильмай программа. 22.35 — Оригинальни жанра артисташа дакъа лоацаш йола эстрадни программа. Передача дӀахьу Роговцевас а Микульске а. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Производства болх вӀаштӀехьбаьккха дӀаоттабар. КПСС Грозненски горкома отдела заведующе Носенко къамаьл. 18.10 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.30 — «Социалистически яхьа дневник». «Котало яьккхарий байракх магӀалбикахоший я». 19.00 — «Фу леладара — промышлении ларда». «Предгорный» совхоз (нохчий меттала). 19.30 — «Мода-78. 20.10 — «Советски Союзе гӀолла». Кинопрограмма.

РАДИО

30 март

6.30 — «ХӀара кхайна — дикала Знак!» «Мехотряда бӀаьстанара йоакхонаш». Сунженски районера репортаж (гӀалгӀай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — Моттигерча авторий произведенеш (гӀалгӀай меттала). 9.15 — «Мудушев Саид-Селима бригаде». Ножай - Юртовски района Шерипова цӀерагӀча колхозера корреспонденци (нохчий меттала). 9.30 — Берий хьакъехьа боккхийчарна. «МалагӀа къахьегам сакъердаме ба берашта». Беседа (гӀалгӀай меттала). 9.45 — «Дерригача кхоачамех пайда эца». «ДӀа—юха лела состав пайдане хиларга хьажара хьакъехьа». 10.00 — Концерт. 16.30 — «РСФСР Конституци проект ювц». Передача (гӀалгӀай меттала). 16.45 — «Майрабарий профессии». «Кхетамa болх комплексни хьисапе дӀахьо». 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

31 март

6.30 — «Хьалхалатта опыт массанена дӀайовзийта». Микрофона хьалхашка ва КПСС Ипатовски райкома хьалхара секретарь Калягин. 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — «Дай-мехка музыкальни вахар» яха радиожурнал (нохчий меттала). 9.15 — «Болхлой уйла». Къахьегама дисциплина хьакъехьа къамаьлаш ду производстве хьалхалаттараша (гӀалгӀай меттала). 9.30 — «Кагирхой оазош» (гӀалгӀай меттала). 9.50 — Ашараш. 16.00 — «Нейтронни бомба агрессе герз да». Машара советски фондана гӀо деча комиссе бехктоккхамерча секретара Симарзина беседа (нохчий меттала). 16.15 — «Этикет а вай вахарера цун лоархӀам а». 16.35 — Халкъа иллеши ашараши (гӀалгӀай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий гӀалгӀай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный» (горсете гӀолла). 18.50 — Ашараш.

Хоттнсаш

Тахан республике гӀоллен Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 0 — 5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 15 — 20, Грозне 18 — 20 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3 — 7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 2 — 7, дийнахьа 15—20 градус йӀовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05098. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2326.